

В. ГЕРМАН

**МЕДІАКУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА:
ІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ**

**Методичні рекомендації до практичних занять
із мовних дисциплін**

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

В. ГЕРМАН

**МЕДІАКУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА:
ІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ**

**Методичні рекомендації до практичних занять
із мовних дисциплін**

Суми
Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка
2022

УДК 378.018.43::004.032.6:37.011.3-051:811.161.2

Друкується згідно з рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(протокол № 4 від 28 листопада 2022 року)

Упорядник:

Герман Вікторія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Рецензенти:

Н. І. Кириленко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Н. В. Громова, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Герман В. Медіакультура вчителя-словесника: інтеграційний аспект формування: методичні рекомендації до практичних занять із мовних дисциплін. Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 93 с.

У методичних рекомендаціях представлено теорію і практику формування медіакультури філолога в курсах «Сучасна українська літературна мова» і «Культура української мови». Запропоновано також інтегрований навчально-методичний комплекс із «Академічної риторики». Подано зразки виконаних студентами завдань із інфомедійним компонентом.

Навчально-методичний посібник адресовано науковцям, освітянам, аспірантам, магістрантам, студентам-філологам, усім, хто цікавиться медіакультурою.

УДК 378.018.43::004.032.6:37.011.3-051:811.161.2

ЗМІСТ

Передмова	4
Медіакультура вчителя-словесника як уміння критичного сприйняття інформації	6
Теорія і практика формування медіакультури філолога в курсах «Сучасна українська літературна мова» і «культура української мови»	11
Формування медіакультури в курсі «Академічна риторика».....	31
Мета, завдання і політика курсу «Академічна риторика»	31
Результати навчання	32
Організація навчання: програма курсу, структура й обсяг, система оцінювання	36
Методичні матеріали до практичних занять і самостійної роботи	47
Рекомендовані джерела інформації.....	64
Зразки виконаних студентами завдань із інфомедійним компонентом	69
Література	82
Додатки.....	83
Додаток 1. Сертифікат навчальної програми	83
Додаток 2. Навчально-методичні матеріали проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність	84

ПЕРЕДМОВА

Автор методичних рекомендацій є учасницею проєкту IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність», який виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки та Посольства Великої Британії в Україні, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Основне завдання проєкту – створення ефективної сталої моделі інтеграції навичок критичного сприйняття інформації в навчальний процес вищої і загальної середньої освіти.

Мета пропонованого видання – представити теоретико-експериментальні напрацювання у справі формування медіакультури вчителя-словесника шляхом інтеграції навичок критичного сприйняття інформації в мовні курси.

У методичних рекомендаціях окреслюється інтеграційний підхід до впровадження проєкту IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» у курс *«Сучасна українська літературна мова»*; доводиться, що таке поєднання дозволить підвищити якість формування інфомедійних компетентностей майбутніх педагогів, зокрема медіакультури (критичне мислення, інфомедійну й візуальну грамотність, соціальну толерантність, стійкість до впливів тощо); розроблено теми *«Багатокомпонентне складне речення»*, *«Складна синтаксична конструкція»*, *«Складне синтаксичне ціле»* із застосуванням новітніх методик та креативних технологій в освіті, подано завдання для самостійної роботи.

У системі підготовки майбутнього вчителя-словесника вагоме місце займає також курс *«Культура української мови»*, основна мета якого полягає в засвоєнні теоретичних знань і виробленні стійких практичних навичок культури усного й писемного мовлення; оцінюванні мовних фактів із погляду нормативності / ненормативності та функціональної доцільності; підвищенні рівня комунікативної, соціолінгвальної, лінгвістичної компетенції майбутніх філологів; формуванні висококультурної національно-мовної особистості педагога. У межах курсу інтегруємо медіаграмотність у розділ *«Редагування*

помилки», в якому досліджуються особливості використання новітніх медіатехнологій у підготовці майбутнього вчителя-словесника.

Фундаментальним складником фахової підготовки вчителя-словесника є магістерський навчальний курс «*Академічна риторика*», основне завдання якого – підготувати елітарну риторичну особистість вчителя, виробивши в студентів високий рівень культури мислення, мовлення та комунікації, виховати свідомого громадянина, патріота, високоморальну людину, яка здатна критично мислити, ефективно шукати інформацію, відрізняти факти від суджень, втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам, запобігати ризикам у комунікації, ідентифікувати й протидіяти стереотипам і дискримінації.

У посібнику представлено інтегрований навчально-методичний комплекс «Академічна риторика» (мета, завдання і політика курсу; результати навчання; організація навчання: програма курсу, структура й обсяг, система оцінювання; методичні матеріали до практичних занять, самостійної і контрольної робіт; рекомендовані джерела інформації тощо). Робоча навчальна програма «Академічна риторика» сертифікована IREX.

Методичні рекомендації адресовано науковцям, освітянам, аспірантам, магістрантам, студентам-філологам, усім, хто цікавиться медіакультурою.

МЕДІАКУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ЯК УМІННЯ КРИТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ

Підготовка медіаграмотних вчителів-словесників, які фахово володіють навичками ефективного пошуку інформації, її систематизації, уміють запобігати ризикам у комунікації, обґрунтовувати власну позицію, оцінювати й інтерпретувати події, протидіяти мові ворожнечі, ідентифікувати прояви пропаганди, ботів, тролів, фейки, маніпуляцію, втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам тощо, – одне з актуальних завдань вищої педагогічної освіти.

Сучасне життя супроводжується потужним інформаційним потоком, тому безліч різноманітної інформації змушує актуалізувати й провідні завдання української освіти третього тисячоліття. Відповідно посилюються вимоги до професійної підготовки фахівців, які зможуть досягти успіхів, маючи високий рівень професійної компетентності, що ґрунтується на широкому діапазоні різних компетенцій. Серед компетенцій майбутніх учителів-словесників відзначимо, зокрема, необхідність формування *медіаосвітньої компетентності* – уміння сприймати, усвідомлювати, систематизувати, використовувати інформацію з різних джерел (освітньо-довідкової літератури паперового та онлайн-формату, електронної пошти, мережі Інтернет загалом).

У контексті проєкту IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» (виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки та Посольства Великої Британії в Україні, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси) основним завданням нашої діяльності вбачаємо створення ефективної сталої моделі інтеграції навичок критичного сприйняття інформації в навчальний процес вищої і загальної середньої освіти.

Одним із головних кроків упровадження медіаосвіти в Україні є Концепція медіаосвіти, в якій наголошено, що «...медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання...» [8, с. 5].

Формування інфомедійної грамотності сучасного вчителя-словесника надзвичайно актуалізується, оскільки в шкільну освіту впроваджується навчальна дисципліна «медіаграмотність». Показником фаховості для педагога стає медіакультура як уміння критичного сприйняття інформації та усвідомлення цінності високоякісної інформації в контексті реалізації цих компетентностей під час викладання будь-якої навчальної дисципліни.

Актуальні аспекти медіаосвіти, медіакультури й медіаграмотності розробляли та ґрунтовно висвітлювали О. Т. Барішполець, О. В. Волошенюк, В. І. Даниленко, І. П. Задорожна, В. Ф. Іванов, Т. В. Іванова, Т. В. Кузнецова, В. В. Лісостанський, В. П. Мележик, Г. В. Мироненко, Л. А. Найдьонова, Г. В. Онкович, В. В. Різун, О. В. Тараненко, О. В. Федоров та ін.

Медіакультура, на думку Л. А. Найдьонової та М. М. Слюсаревського, – «культура сприймання і виробництва соціальними групами та соціумом у цілому сукупності інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, технологій комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передавання інформації. На особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки» [8, с. 7-8]. Це означає, що медіакультурна особистість здатна адекватно сприймати, осмислювати й оцінювати медіатексти. Така особистість має власну картину світу, розуміє соціокультурні й політичні контексти функціонування медіа в сучасному світі.

Медіакультура, вважають В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк, «стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують» [9, с. 19]. Ухвалення професійних рішень потребує від учителя-словесника саме таких інформаційно-комунікативних умінь і навичок. Сформувати медіакультурну особистість учня,

який володітиме інфомедійною грамотністю, спроможна медіакультурна особистість учителя-словесника.

Поважаючи думки вчених і напрацювавши власний досвід, *медіакультуру* вчителя-словесника розуміємо як здатність ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки; сукупність духовних цінностей, створених інформаційно-комунікаційними засобами, що функціонують у суспільстві щодо елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому [1, с. 15].

Медіакультура вчителя-словесника – синкретичне поняття, що охоплює такі складові: *медіаграмотність* (розуміння, як працюють медіа, власники; журналістські стандарти, редакційна політика; вміння визначати жанри журналістських повідомлень; розуміння понять цензури й самоцензури; вміння аналізувати рекламу, розрізнити її типи (соціальна, комерційна, піар тощо); *критичне мислення* (вміння ставити запитання, обґрунтовувати власну думку, оцінювати та інтерпретувати події, проводити паралелі з сучасністю, аналізувати передумови та причини події); *інформаційна грамотність* (уміння ефективно шукати інформацію, працювати з джерелами й першоджерелами; вміння відрізнити факти від суджень; уміння систематизувати інформацію, висувати гіпотезу та оцінювати альтернативи); *соціальна толерантність* (уміння ідентифікувати й протидіяти мові ворожнечі, стереотипам і дискримінації; формувати навички етичного спілкування); *цифрова безпека* (розуміння цифрового сліду; навички кібербезпеки (протидія онлайн-шахрайству, шкідливим програмам); *візуальна грамотність* (уміння аналізувати фото, символи, інфографіку тощо); *стійкість до впливів, фактчекінг* (уміння ідентифікувати прояви пропаганди, ботів, тролів, фейки й маніпуляцію, вплив медіа на емоції); *інноваційність* (уміння втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам, використовувати медіа для соціального блага) тощо [2, с. 14].

Основне завдання викладача під час формування медіакультури сучасного вчителя-словесника – навчити студентів самостійно добирати медіатексти, використовувати різні способи роботи з ними, враховуючи педагогічну мету їх застосування на уроці (радіогазета, блог, соціальні мережі тощо), створювати медіатексти різних типів, стилів, жанрів, пов'язуючи актуальні ідеї та власну позицію щодо самостійно визначеної проблеми.

Тож основою для вивчення будь-якої теми з української мови може стати *медіаконтент*, відповідні завдання до якого не лише формуватимуть мовні знання, але й розвиватимуть навички критичного сприйняття інформації та усвідомлення ними цінності високоякісної інформації в контексті шкільної освіти (відеоролики; ментальні карти; медіатексти (інтерв'ю, коментарі, есе, реклама); анімаційні фільми; креолізовані тексти (буктрейлер, комікс (манга), постер, буклет, фотоколаж, логотип, скрапбукінг, «дуддл», кардмейкінг тощо); мультфільми; відеокліпи; флешмоби; веб-квести; медіа-акції; скайп-конференції; флеш-ігри; постери; плейкасти тощо).

Учитель-словесник повинен здійснювати критичний аналіз медіатексту, зокрема розумітися на таких аспектах, як:

- категорія медіа (жанр медіатексту та його характерні особливості);
- агентство медіа (автор та замовник медіатексту) та його позиція (ангажована, незаангажована, упереджена);
- контент, підготовлений за кошти і в інтересах замовника («джинса»); його характерні ознаки;
- аудиторія, на яку спрямована медіаінформація;
- які соціальні групи чи проблеми представлені в медіатексті; політичні та соціальні тенденції, що віддзеркалені в медіатексті;
- наявність симпатій чи антипатій авторів;
- роль заголовку: чи можна зрозуміти зміст тексту й зробити висновки лише за заголовком; чи відповідає заголовок інформації в тексті; чи містить заголовок категоричні твердження, які не можна перевірити;
- факти чи судження переважають у медіатексті;

- чи містить медіатекст приховані підтексти, неправдиву або викривлену інформацію (текст-фейк); з якою метою це зроблено: пародія; емоційний тиск; скомпрометувати; упередженість; вигода; вплив; пропаганда тощо;
- наявність стереотипних рішень у медіатексті;
- способи впливу на користувача та наявність намірів автора скорегувати його позицію;
- можливості порівняння окремих епізодів медіатексту з раніше отриманою інформацією із інших джерел;
- ознаки маніпуляції свідомістю користувача, ворожнечі, ненависті чи прихованої або відвертої власної позиції автора (авторів);
- мова медіаповідомлення, використання візуальних символів, інфографіки, фото, малюнків, графіків, інших позначок; аудіовізуальні, стилістичні особливості мови та їх відповідність конкретному сюжету; рівень їх відповідності змістовній частині медіаповідомлення;
- відчуття, ставлення, симпатії чи антипатії користувача (сприйняття медіаповідомлення користувачем) [1, с. 15].

Таким чином, такі інфомедійні вміння, як здатність ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки, виконувати якісний критичний аналіз медіатексту тощо, становлять основу медіакультури вчителя-словесника. У контексті зазначених міркувань вважаємо, що медіакультура педагога-словесника як безперервний процес навчання особливо важлива в циклі його професійної підготовки.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ МЕДІАКУЛЬТУРИ ФІЛОЛОГА В КУРСАХ «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА» І «КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»

З метою формування медіакультури філолога актуальною вважаємо інтеграцію деяких аспектів проєкту IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» у курс «Сучасна українська літературна мова» (освітній рівень «бакалавр», спеціальність «Українська мова і література», 4 курс), зокрема в розробку практичних занять і завдань для самостійної роботи з тем «Багатокомпонентне складне речення», «Складна синтаксична конструкція», «Складне синтаксичне ціле».

Метою курсу «Сучасна українська літературна мова» (синтаксис складного речення) є формування у здобувачів вищої освіти поглибленого розуміння базових категорій сучасної синтаксичної теорії, її концептуальних парадигм і персоналій; теоретичне й практичне утвердження загальноновизнаних диференційних ознак синтаксичних одиниць.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є синтаксис складного речення, а саме: складне речення як синтаксична конструкція в різних аспектах: парадигма складного речення; типологія синтаксичних зв'язків у складному реченні; засоби вираження семантико-синтаксичних відношень; складносурядне, складнопідрядне, безсполучникове речення, багатокомпонентне речення, складна синтаксична конструкція, складне синтаксичне ціле, період тощо; проблемні питання синтаксису складного речення.

Завдання курсу – поглибити теоретичні знання здобувачів через аналіз і узагальнення сучасних концепцій синтаксису складного речення, типології складних речень і принципів їх класифікації; сформуванню навички системної характеристики основних типів складних речень, складних синтаксичних конструкцій і складних синтаксичних цілих; сприяти вдосконаленню практичних навичок і вмінь виконувати синтаксичний аналіз складного речення; дослідити семантико-синтаксичні відношення між його компонентами і засоби

їх вираження, користуючись сучасною методикою; розрізняти складне речення, складну синтаксичну конструкцію і складне синтаксичне ціле; формувати в студентів свідоме розуміння синтаксичних і пунктуаційних норм сучасної української літературної мови.

Під час викладання курсу застосовуємо абстрактно-дедуктивний, конкретно-індуктивний, проблемно-пошуковий (проблемна лекція, практичні вправи аналітичного змісту, самостійна робота), дослідницький (індивідуальна навчально-дослідна робота, реферат, творчі завдання), частково-пошуковий, інтерактивні (вебінари, тренінги, презентації, дистанційні освітні технології), практичні методи навчання (вправи, практичні роботи та ін.). Убачаємо ефективними також такі методики та технології навчання: теоретико-інформаційні (усний виклад, лекція, бесіда, розповідь, консультація, пояснення, обговорення, дискусія, консультування), практико-операційні (вправи, алгоритми, експерименти), пошуково-творчі (мозкова атака, творчий діалог, аналіз ситуацій), самостійна робота (виконання тестів, вправ), контрольно-оцінювальні (виступ, контрольна робота). Засоби діагностики результатів навчання – іспит, тести, реферат, самостійна робота, контрольна робота, індивідуальне навчально-дослідне завдання (стаття з проблем синтаксису, участь у конференції з доповіддю з проблем синтаксису, участь у конкурсі студентських наукових робіт із проблем синтаксису).

Представимо досвід роботи з інтеграції інфомедійної грамотності й навчального курсу *«Сучасна українська літературна мова»* на прикладі вивчення тем *«Багатокомпонентне складне речення»*, *«Складна синтаксична конструкція»*, *«Складне синтаксичне ціле»*.

Для підготовки до практичного заняття з теми *«Багатокомпонентне складне речення»* студентам пропонуються такі питання для теоретичного опрацювання (були опрацьовані під час лекції):

1. Поняття про багатокомпонентні (багаточленні) складні речення.
2. Безсполучникові багатокомпонентні речення з однотипними (однорідними) частинами (незгруповані структури) і різнотипними

(неоднорідними) частинами (згруповані структури); речення з одночасною однотипністю й різнотипністю.

3. Складносурядні багатоконпонентні речення з однотипними та різнотипними частинами.

4. Конструкції з супірядним зв'язком: однорідна супірядність; неоднорідна супірядність.

5. Конструкції з послідовною підрядністю.

6. Конструкції змішаного типу: поєднання однорідної та неоднорідної підрядності; поєднання послідовної підрядності та супірядності.

Пропонуємо практично виконати такі завдання (з подальшим обговоренням на занятті):

1. Виконайте вправи 3, с. 79; 1, 2, с. 80; 1, 2, 3, с. 82-83 з навчально-методичного посібника В. Герман «Сучасна українська літературна мова: практичний синтаксис (Суми, 2017).

2. Створіть такий жанр тексту, як топ-новина, пов'язавши її з галуззю вищої освіти. Придумайте яскравий заголовок, уведіть у текст багатоконпонентні складносурядні й безсполучникові речення. Виконайте усний аналіз цих речень. З'ясуйте синтаксичні особливості заголовку.

Зверніть увагу на особливості придуманого Вами заголовку:

– Чи можна зрозуміти зміст тексту й зробити висновки лише за заголовком?

– Чи варто поширювати матеріали в соціальних мережах, орієнтуючись лише на заголовок та лід (підзаголовок, перше речення чи абзац)?

– Чи відповідає заголовок інформації в тексті?

– Чи містить заголовок категоричні твердження, які не можна перевірити?

1. Придумайте мем-вислів на тему: «Нефахівець у ролі вчителя: за чи проти?» у вигляді багатоконпонентного складносурядного чи безсполучникового речення.

2. Опрацюйте статтю з проблем синтаксису на вибір (див. додаткову літературу або підберіть самостійно); підготуйте рецензію на замовлення

друкованого медіа (медіа оберіть самостійно), вважаючи, що Ви маєте освіту філолога й журналіста, дотримуетесь журналістських стандартів (див. слайд).

У тексті рецензії вживайте складнопідрядні багатокomпонентні речення різних типів. Усно їх проаналізуйте.

Рецензію представте в мультимедійному форматі.

3. Напишіть блог-спогад «Незабутні хвилини педагогічної практики» й розмістіть його в соціальних мережах, увівши до структури блогу різні типи складнопідрядних багатокomпонентних речень. Усно їх проаналізуйте. Зверніть увагу на слайд «На що варто звертати увагу в соціальних мережах».

Для підготовки до практичного заняття з теми «Складна синтаксична конструкція» студентам пропонуються такі питання для теоретичного опрацювання:

1. Складні синтаксичні конструкції з сурядністю і підрядністю.
2. Складні синтаксичні конструкції з сурядним і безсполучниковим зв'язком.
3. Складні синтаксичні конструкції з підрядним і безсполучниковим зв'язком.
4. Складні синтаксичні конструкції з сурядним, підрядним і безсполучниковим зв'язком.

Пропонуємо такі завдання для практичного виконання:

1. Виконайте вправи 1, с. 86-89; 3, с. 93 з навчально-методичного посібника В. Герман «Сучасна українська літературна мова: практичний синтаксис (Суми, 2017).

2. Підберіть із художньої чи публіцистичної літератури складну синтаксичну конструкцію, що складається більш ніж з 15 предикативних частин; підготуйте її для аналізу через мультимедіа або в друкованому вигляді для колег в потрібній кількості.

3. З поданого початку «Наукові роботи необхідно перевіряти на плагіат...» утворіть складну синтаксичну конструкцію з багатьма предикативними

частинами. Накресліть схему. Поміркуйте, які типи завдань для студентів «провокують» плагіат?

Для підготовки використовуйте Інформаційний бюлетень Є. Ніколаєнка «Академічна доброчесність» (група представлена у Facebook).

Використайте корисні посилання:

<https://my.plagscout.com/login>

<https://my.noplaiat.de>

– академічна доброчесність

<https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk>

<http://ouci.dntb.gov.ua/>

<http://www.nbuviap.gov.ua/bpnu/>

<http://ouci.dntb.gov.ua/>

– наукова робота

<https://saiup.org.ua/>

– проєкт сприяння академічній доброчесності

4. Ознайомтеся з «Кодексом академічної доброчесності Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка», поданого на офіційному сайті (розділ «Документація»). Виберіть 5 простих ускладнених речень із різних розділів Кодексу і перебудуйте їх на ССК; подайте схеми.

Для підготовки до практичного заняття з теми «Складне синтаксичне ціле» студентам пропонуються такі питання для теоретичного опрацювання:

1. Лінгвістика тексту як нова галузь мовознавства. Поняття про складне синтаксичне ціле (ССЦ).

2. Композиційно-тематичне членування ССЦ.

3. Засоби зв'язку між компонентами ССЦ.

4. Структурні типи ССЦ.

Практично пропонуємо виконати:

1. Виконайте вправи 1, с. 108-110; 4, с. 114 з посібника В. Герман «Сучасна українська літературна мова: практичний синтаксис (Суми, 2017).

2. Напишіть проблемне есе на тему: «Моя Нова українська школа», використовуючи ССЦ; усно їх проаналізуйте. Створіть, за можливості, фотоколлаж до Вашого есе (скористайтеся, наприклад, навчальним ресурсом – сайтами *penal*; *tilde*; *IMGonline.com.ua*; *crello.com*/ або ін. Презентуйте есе й

фотоколаж у мультимедійному форматі. Зверніть увагу на слайд «На що варто звертати увагу в матеріалах з фото».

3. Створіть текст-путівник або портфоліо на тему: «Сумщина педагогічна» для PR, використовуючи різні типи ССЦ (у т.ч. й інтегративне (сполучникове) – за класифікацією О. Пономарева) Усно проаналізуйте.

Після практичних занять пропонуємо студентам 4 курсу виконати *самостійну роботу* з тем «Багатокомпонентне складне речення», «Складна синтаксична конструкція», «Складне синтаксичне ціле»:

1. Виконайте синтаксичний аналіз:

- 1) 10 багатокомпонентних складних речень;
- 2) 10 складних синтаксичних конструкцій;
- 3) 5 складних синтаксичних цілих

із самостійно обраних медіатекстів (ТБ, радіо, соціальні мережі, інтернет-медіа, друковані медіа, реклама, PR), присвячених питанням освіти. Під час синтаксичного аналізу подавайте посилання на медіатекст.

Зверніть увагу: факти чи судження переважають в освітніх медіатекстах. Користуйтеся схемою «Факти vs Судження».

Якщо Ви виявили неправдиву інформацію в освітніх медіатекстах, з'ясуйте, з якою метою це зроблено: пародія; емоційний тиск; скомпрометувати; упередженість; вигода; вплив; пропаганда тощо.

2. Виконайте пунктуаційний аналіз трьох обраних Вами *медіатекстів* з питань освіти: 1) репортаж; 2) учительський блог; 3) документальне розслідування (за потреби – інший жанр за домовленістю з викладачем).

3. Пройдіть безкоштовний онлайн-курс з медіаграмотності VERIFIED, щоб дізнатися:

- як орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі;
- як розпізнавати дезінформацію та пропаганду;
- яким медіа довіряти;
- чому ми витрачаємо близько 5 років на соціальні мережі;
- як працює наш мозок та чому нами легко маніпулювати;

– як захистити себе і близьких людей від маніпуляцій.

Отримайте сертифікат і представте його.

Напишіть відгук про онлайн-курс з медіаграмотності VERIFIED, використовуючи багатокомпонентні конструкції різного типу, ССК та ССЦ (зазначені синтаксичні одиниці позначте в тексті відгуку).

Таким чином, інтеграційний підхід до впровадження проєкту IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» у курс «Сучасна українська літературна мова», зокрема під час вивчення тем «Багатокомпонентне складне речення», «Складна синтаксична конструкція», «Складне синтаксичне ціле», дозволить покращити якість формування медіакультури вчителів-словесників (критичне мислення, інфомедійну й візуальну грамотність, соціальну толерантність, стійкість до впливів тощо) і сприяти поглибленому розумінню базових категорій сучасної синтаксичної теорії, її концептуальних парадигм і персоналій, загальноновизнаних диференційних ознак синтаксичних одиниць.

У системі підготовки майбутнього вчителя-словесника вагоме місце займає також курс «*Культура української мови*», основна мета якого полягає в засвоєнні теоретичних знань і виробленні стійких практичних навичок культури усного й писемного мовлення; оцінюванні мовних фактів із погляду нормативності / ненормативності та функціональної доцільності; підвищенні рівня комунікативної, соціолінгвальної, лінгвістичної компетенції майбутніх філологів; формуванні висококультурної національно-мовної особистості педагога.

У межах курсу інтегруємо медіаграмотність у розділ «Редагування помилок», у якому досліджуються особливості використання новітніх медіатехнологій у підготовці майбутнього вчителя-словесника (відеоінтер'ю, відеоблог, топ-новина, аналіз текстів – медійний і редакторський тощо).

Для підготовки до практичного заняття з теми «Редагування помилок» студентам пропонуємо такі питання для теоретичного опрацювання (були опрацьовані під час лекції): погляди вчених на загальну типологію помилок; класифікація помилок (мовні, логічні, комунікативно-прагматичні,

композиційні, редакторські); мовні помилки (орфоепічні та акцентуаційні, орфографічні та пунктуаційні, стилістичні, помилки у слововживанні, помилки-інтерферени, помилки у зв'язку слів). Орієнтуємо також на опрацювання таких матеріалів: складні випадки слововживання; складні випадки керування; назви мешканців населених пунктів України (за додатками до книги Герман В., Громова Н. Культура української мови. Суми, 2014); правильні відповідники до слів інтерферентної будови; типові лексичні і граматичні помилки та їхні правильні відповідники (за додатками до книги Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей). Івано-Франківськ, 2013).

З метою формування медіаграмотності пропонуємо студентам виконати такі завдання:

Перегляньте освітні друковані або інтернет-видання, запропоновані у списку літератури до заняття, підберіть і роздрукуйте 5 топ-новин у галузі освіти (фрагменти текстів обсягом 100-150 слів) із мовними помилками різних типів. Проаналізуйте помилки. Поміркуйте, які емоції викликають ці топ-новини (див. схему «*Колесо емоцій*»).

Запропонуйте відредаговані варіанти та подайте інформацію про джерело:

– для газети та журналу: точна назва видання; число, день, місяць, рік; бажано вказати й автора та назву статті;

– для книги та наукової статті – опис згідно з вимогами ВАК (прізвище та ініціали автора, назва книги, місто, назва видавництва, рік видання, сторінка; для статті в збірнику – автор, назва статті, назва збірника і його вихідні дані, сторінка).

2. Проведіть відеоопитування студентів на факультеті чи в студентському містечку на тему: «Що ви чули про реформи в освіті? Чи підтримуєте Ви їх?». Представте відеоінтерв'ю в мультимедійному форматі на занятті. Проаналізуйте мовні помилки, які зафіксували під час інтерв'ювання.

3. Запишіть ваш відеоблог на цю ж тему, розмістіть його в соціальних мережах. Намагайтеся не припускати мовних помилок. Не створюйте фейки

(Зверніть увагу на слайд «Фейки»). Представте відеоблог в мультимедійному форматі на занятті.

4. Для редагування помилок оберіть медійну діяльність певного політика, який опікується питаннями освіти.

4.1. Дослідіть його публічну медійну діяльність: виступи в парламенті, у громадських місцях, у мас-медіа (телебаченні, радіо, друкованих медіа, соціальних мережах, інтернет-сайтах). Використовуйте інформацію різного формату: блоги, відео, новини, соціальні мережі тощо. Пригадайте схему «*Моє медіаполе*».

4.2. Обрані медіатексти, використовуючи слайди, проаналізуйте за схемою: автор тексту; тип контенту; цільова аудиторія; упередженість/неупередженість тексту; наявність/відсутність фейків; факти/судження; відсутність/наявність маніпуляції, пропаганди, дезінформації; соціальна толерантність (наявність/відсутність мови ворожнечі, наявність/відсутність етичних норм, стереотипів).

4.3. Виконайте аналіз помилок двох медіатекстів обраного Вами політика за поданою структурою редакторського аналізу помилок у текстах:

– мовні помилки (орфоепічні та акцентуаційні, орфографічні та пунктуаційні, стилістичні, помилки у слововживанні, помилки-інтерферени, помилки у зв'язку слів);

– логічні помилки (порушення логічних зв'язків між елементами повідомлення; помилки в порушенні закону тотожності; помилки в порушенні закону несуперечності; помилки в порушенні закону достатньої підстави);

– комунікативно-прагматичні помилки (помилки на етапі добору елементів майбутнього висловлювання; помилки етапу членування початкового задуму; помилки в означенні ключових моментів (аспектів) майбутнього повідомлення; вади в словесному вираженні задуму (лексична розгортка і граматичне конструювання); помилки на етапі побудови поверхневої структури висловлювання);

– композиційні помилки (порушення рубрикації тексту: послідовності й пропорційності розташування складових частин, норм оформлення сторінки, недотримання абзаців, нумерації, членування на частини, оформлення заголовків, підзаголовків, таблиць, покликань, літератури тощо).

5. Розгляньте й проаналізуйте таблицю Ф. Бацевича «Комунікативні девіації, пов'язані з мовним кодом» (Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. С. 260). Підберіть два політичні медіатексти обсягом 200-300 слів з виявленими комунікативними помилками. Схарактеризуйте комунікативні й інші типи помилок. Подайте відредаговані тексти.

6. Дослідіть поняття «логічність» за різними лексикографічними джерелами та в аспекті різних наук (логіки, психології, лінгвістики, риторики тощо). Підготуйтеся до дискусії. Підберіть три освітні медіатексти обсягом 200-300 слів з виявленими логічними помилками. Схарактеризуйте логічні помилки. Подайте відредаговані тексти.

7. Підготуйтеся до дискусії на тему: «Ознаки часу в мові ЗМІ». Напишіть реферат на подану тему.

Таким чином, медіакультура є важливою складовою професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя-словесника і має посісти належне місце в його фаховій підготовці, зокрема в опануванні курсів «Сучасна українська літературна мова» і «Культура української мови». Тільки медіакомпетентний учитель зможе виховати критично мислячого, творчого, самостійного, компетентного учня, здатного вільно орієнтуватися в сучасному медіасвіті.

Подаємо деякі зразки виконання студентами завдань з інфомедійним компонентом.

Завдання для практичного виконання:

Напишіть блог-спогад «Незабутні хвилини педагогічної практики» й розмістіть його в соціальних мережах, увівши до структури блогу різні типи

складнопідрядних багатокomпонентних речень. Усно їх проаналізуйте. Зверніть увагу на слайд «*На що варто звертати увагу в соціальних мережах*».

Зразок виконання А. Некрасовою

Незабутні хвилини педагогічної практики

Несу любов до дитини через все життя...

В. Сухомлинський

У 2016, коли я закінчила школу і постало питання ступу в університет, я не вагалася ані хвилини – педагогічний університет. І от перший пріоритет у моєму списку – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова і я вступила туди, куди мріяла. Згодом, за сімейними обставинами, я продовжила навчання вдома у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка про що зовсім не шкодую. Але справа не в університеті, а в тому, що це був мій свідомий вибір, та професія, про яку я мріяла. На це було декілька причин: по-перше, я дуже люблю дітей, по-друге, усім серцем я закохана в українську мову та літературу, по-третє, мене надихнула моя вчителька та класний керівник. Я завжди з великою повагою ставилася до професії вчителя і от я майже вчитель і цим безмежно пишаюся.

Моя педагогічна практика розпочалася 17 лютого у моїй рідній школі № 9. Ніколи не думала, що повернуся саме у цю школу вже у ролі вчителя. І от такі знайомі вчителі, коридори, усе ще такі галасливі школярі. Мені випала нагода працювати з дуже досвідченим вчителем української мови та літератури – Ревою Наталею Володимирівною, яка одразу ж запропонувала мені працювати з нею у 5-А класі з гуманітарним спрямуванням.

Перше знайомство з класом було дуже хвилюючим. У голові виникало безліч питань: як мене сприймуть у цьому колективі, чи справді з мене вийде вчитель. Але всі хвилювання виявилися даремними – у мене був чудовий клас, мій 5-А.

Мій перший урок – це урок української літератури вже на першому тижні практики (у п'ятницю). Я готувалася до нього увесь тиждень, тож він пройшов добре, хоч були деякі неточності та хвилювання. Але уже в понеділок у мене

були 2 уроки української мови і хвилювання ставало дедалі менше. Усе більше мене захоплював процес викладання, підготовки, продумування уроків.

Особливо цікавою була перевірка зошитів п'ятикласників, коли ми дивувалися готовністю дітей до дорослого життя, адже у міні-творах можна було прочитати про те, які у кого почуття до однокласниці, які стосунки в родині, про мрії, сподівання, хвилювання. І тут можна зробити висновок, який обов'язково потрібно пам'ятати як батькам, так і вчителям – діти все розуміють та сприймають. Наприклад, багато учні писали, що їх хвилює, що «новий вірус скоро буде в країні» і що він дуже страшний, тому з дітьми треба завжди вести діалог та все пояснювати, можливо на їх рівні, але спілкування має бути обов'язковим.

Зворушливим був момент, коли після одного з уроків української мови хлопчик Кирило підійшов до мене і тихенько сказав: «Я хочу, аби ви залишилися нашою вчителькою». Було неймовірно приємно це почути, бо це ще раз мені доводить, що це моя професія.

Насправді, педагогічна практика – це випробування, яке обов'язково виявить тих, хто прийшов у вчительську професію випадково. Багато хто може зрозуміти, що це не те, чим він хотів би займатися у житті. Але якщо після цих 4 тижнів ти будеш сумувати за школою, за своїми учнями, за галасом на перервах – вітаю, ти справді вчитель.

Alina Nekrasova

Posted by Alina Nekrasova

3 March · 🌐

Під час виконання завдань педагогічної практики на 4 курсі було проведено урок у 5-А класі на тему "Зірка Мензатюк.

Пригодницька повість "Таємниця козацької шаблі". Фантастичне та реальне в ній". На уроці були присутні: учитель вищої категорії Рева Наталя Володимирівна, методист — доцент кафедри української мови і літератури Захарова Валентина Анатоліївна, методист з педагогіки — доцент кафедри педагогіки Рисіна Марія Юхимівна, студентка-практикант **Маргарита Дубина**.

Викладачі відзначили достатній рівень підготовки студентки до навчання української літератури. Упродовж уроку було досягнуто мету, засобами художнього слова студентка формувала естетичні смаки учнів та читацьку компетентність.

Щиро вдячні вчителям та адміністрації школи №9 міста Суми за можливість провести виробничу практику!

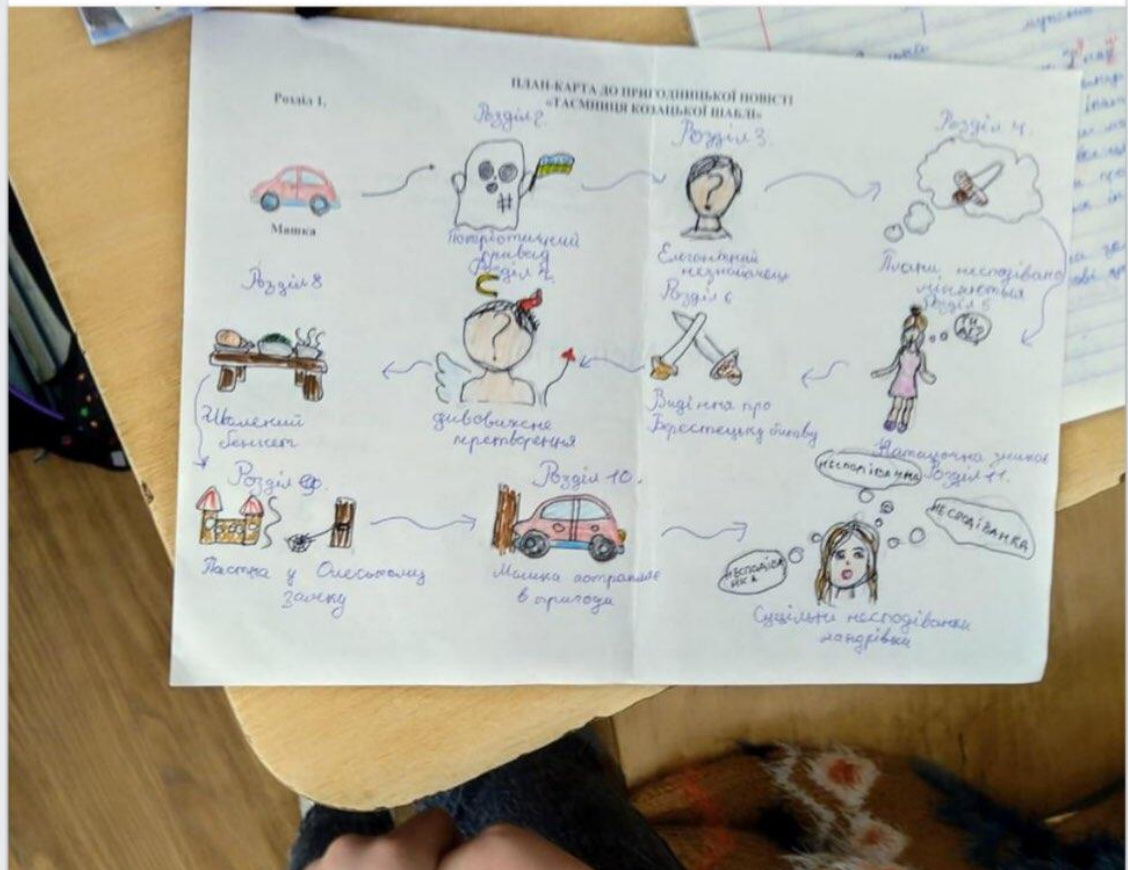

Alina Nekrasova

Posted by Alina Nekrasova

10 March at 18:28 · 🌐

Ось такі цікаві, яскраві та змістовні план-карти створювали талановиті учні 5-А класу впродовж вивчення пригодницької повісті Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» на уроках української літератури.

👍 Natalia Nekrasova and 13 others

1 Comment

Like

Comment

Share

Завдання для практичного виконання:

Напишіть проблемне есе на тему: «Моя Нова українська школа» та створіть фотоколаж до Вашого есе.

Зразок виконання А. Зленко

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки України останніх років, яка вдало впроваджується і вже діє в сучасній освіті.

Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. На мою думку, що є дуже важливим для сучасної молоді: не лише отримувати знання в навчальних закладах, а і вміло застосовувати їх на практиці в усіх видах діяльності.

Більшість студентів, школярів відвідують навчальні заклади лише як примус, так як треба, і нічого більше. Вони не мають за мету здобути ґрунтовні знання в школі, а потім здати гарно ЗНО і вступити у навчальний заклад, обравши професію своєї мрії. Це відбувається всього-на-всього як потреба, продовження, а потім ми маємо некваліфікованих робітників, які були гарними студентами, учнями, а лише трішки відійшовши поза межі аудиторії, класу, не можуть відтворити елементарні знання і застосувати їх на практиці. У цьому, я вважаю, не вина вчителів та викладачів, а самих студентів, які, можливо, обрали не ту професію, а обирати, як показує сучасне ЗНО, не дуже виходить, бо вищі самі приймають за певним рейтингом абітурієнтів, і не всім вдається пройти за першим пріоритетом. Тож, можливо, потрібно було не реформувати всю освіту, а лише попрацювати над змінами до вступу у вищі навчальні заклади.

Нова українська школа має ряд позитивних та негативних сторін.

Зрозуміло, мета є багато обіцяючою, та за скільки років вдасться її досягти?

Першому класу полегшили перебування в школі, це своєрідна адаптація після дитячого садка. З одного боку – непогано, а з іншого – вчителя ставлять в такі умови, що він не має ніяких прав в роботі з дітьми. Він не може робити зауважень, що призводить до порушення дисципліни, а також зони відпочинку заважають реалізовувати освітні питання.

Випускник української школи повинен бути обізнаною в усіх галузях людиною, всебічно розвинутою, тому це є великий плюс.

Але чи піде на користь учням 12-річна школа? Я вважаю, краще б цей рік провели у виші і вже в повсякденному житті застосовували б набуті вміння та навички, привчалися до самостійності й відповідальності.

Тож на українського вчителя зараз покладені великі вимоги та сподівання. Звичайно, всі зміни, які відбуваються, – на краще, тому будемо сподіватися, що реформа найближчим часом матиме результати.

Концепція

«Нова українська школа» була оприлюднена у 2017 році

Завдання для самостійної роботи:

1. Виконайте пунктуаційний аналіз трьох обраних Вами *медіатекстів* з питань освіти: 1) репортаж; 2) учительський блог; 3) документальне розслідування (за потреби – інший жанр за домовленістю з викладачем).

Зразок виконання В. Суяровою

Розслідування

Опитування: учителі важливі, але їх не цінують

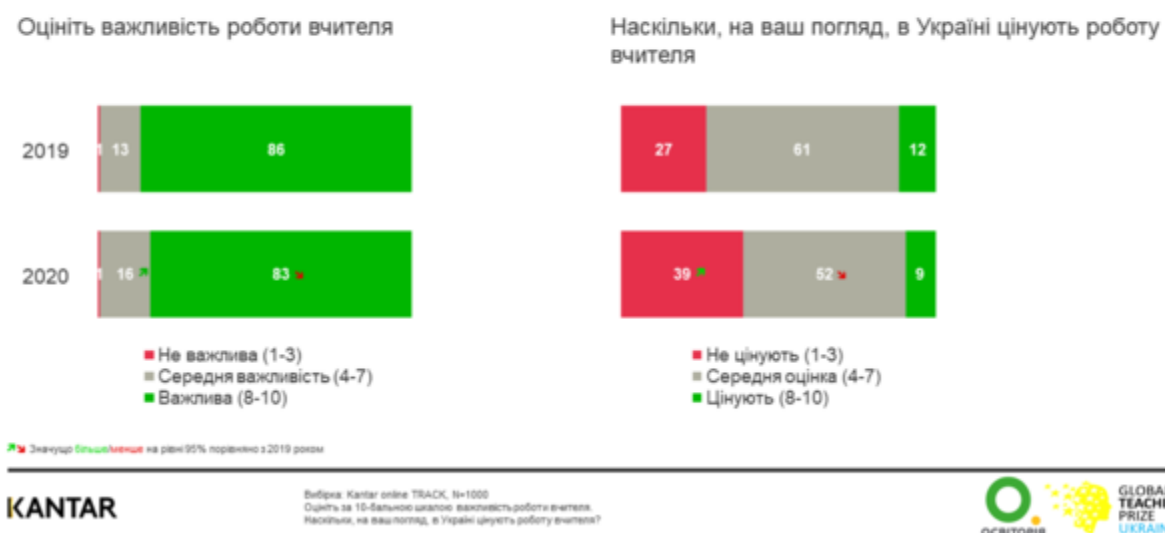
(ССК з безполучниковим та сурядним зв'язком, двокрапка між частинами БСР, кома між частинам ССР)

Щороку громадська спілка «Освіторія» проводить дослідження ролі вчителя в українському суспільстві. Ще у 2017 році «Освіторія» привезла до України вчительський Оскар – премію Global Teacher Prize Ukraine для найкращого вчителя-новатора країни (*Тире при прикладці у кінці речення*). Головна ж мета

премії – підняти престиж вчительської професії, представники якої в усьому світі часто почуються недооціненими. *(Тире між головними членами речення, кома між частинами СПР).*

Щоб визначити, що думають українці про роль учителя, дослідницька компанія Kantar Україна на замовлення «Освіторії» опитала 1000 респондентів з усіх регіонів віком від 18 до 55 років, які представляють міське населення України, що користується інтернетом. *(БСПР з послідовною підрядністю і неоднорідною супідрядністю, коми між частинами СПР).*

Оцінка важливості роботи вчителя

Роботу вчителя респонденти оцінюють як важливу, але не впевнені, що її цінують *(Кома між однорідними членами речення з'єднаними протиставним сполучником але, кома між частинами СПР).* Цього року 83,2% українців визнали, що вчителі важливі (на 3% менше, ніж торік) *(Кома між частинами СПР, дужки при вставленій конструкції).* Також зросла частка респондентів, які відзначили, що українське суспільство мало цінує своїх педагогів (38,7% проти 26,7% минулого року) *(Коми між частинами БСПР з послідовною підрядністю, дужки при вставленій конструкції).* Цікаво, що на відміну від юнацтва, респонденти віком 30-40 років набагато частіше відповідають, що вчительська праця таки цінується *(Коми між частинами БСПР з неоднорідною підрядністю).*

«Розрив між визнанням важливості ролі вчителів та рівнем їхньої оцінки у суспільстві і є головним мотиватором нашої роботи, – коментує Зоя Литвин, очільниця «Освіторії» та засновниця національної премії Global Teacher Prize Ukraine, – лише вчитель, якого суспільство поважає, зможе виховати успішне покоління дітей та націю без комплексу меншовартості» (*Розділові знаки при прямій мові, слова автора розривають пряму мову на межі двох речень; кома при прикладці та між частинами СПР*).

Вчитель – це ...

Найкращим показником ефективності роботи вчителя 89,2 % опитаних вважають «досягнення та особистісний розвиток кожного учня». Лише 4,6 % опитаних сказали, що ефективна робота вчителя – це «гарні оцінки учнів», і 2,7 % – «відповідність уроків навчальній програмі» (*Ланки, бо це цитати; кома між частинами СПР; тире між підметом і присудком; кома між частинами ССР*).

Завдання для самостійної роботи:

Напишіть відгук про онлайн-курс з медіаграмотності VERIFIED, використовуючи багатокомпонентні конструкції різного типу, ССК та ССЦ.

Зразок виконання М. Дубиною

Відгук

Парасолька від інформаційного дощу

Наше покоління, здається, знає все. Адже ми щодня знаходимо масу інформації за допомогою космічної технології «Інтернет». Та чи всі здатні фільтрувати цю інформацію, чи відрізняють, де правда, а де джінса, та можуть відразу визначити фейк? Я думаю, що ні (ССЦ).

І тут нам на допомогу приходять такі проекти, як VERIFIED, що допомагають навчитися медіаграмотності, бути обізнаним у сфері ЗМІ, дізнаватись про приватність тих чи інших каналів телебачення. Ми дізнаємось про різні типи контенту, які впливають на нас, вчимося розпізнавати факти і судження, рахуємо час, який витрачаємо протягом дня на відвідування сайтів (БПР). На мою думку, медіаграмотність повинна вивчатись як у вищих навчальних закладах, так і в школах. Необхідно більше годин увести в навчальну програму, щоб учні вже з початку користування соціальними мережами могли фільтрувати той потік інформації, яка виливається на них щодня (БПР).

VERIFIED вчить нас піддаватися сумніву інформації, яка трапляється на сторінках соціальних мереж, з якою ціллю це було опубліковано, для чого було висвітлено на загальний огляд (БПР). Починати запитувати самого себе: хто, як, навіщо, кому це вигідно, хто є замовником? Ділися своїми знаннями про медіа з іншими і поширювати звичку «перевірйай, перш ніж повірити». Треба не допускати, щоб люди займалися медіаторчістю без знань і навичок аналізувати ту чи іншу тему, аби потім не розповсюджувати неякісну і неправдиву медіаінформацію.

І на останок хочеться дати корисну пораду: користуйтеся парасолькою, яка захищатиме вас від інформаційного дощу, і тоді ви і ваші близькі будуть захищені від злого впливу медіа (ССК).

ФОРМУВАННЯ МЕДІАКУЛЬТУРИ В КУРСІ

«АКАДЕМІЧНА РИТОРИКА»

Мета, завдання і політика курсу «Академічна риторика»

Магістерський курс «Академічна риторика» (014 Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) – важливий складник сучасного освітнього процесу й модернізації навчання (особливо в регіональній мовній ситуації українсько-російського порубіжжя), відродження української риторичної традиції, бо охоплює гносеологічний, лінгвокультурологічний, мисленнєвий, естетичний, психологічний, педагогічний та інші аспекти.

Мета вивчення навчальної дисципліни – формування риторичної культуромовної особистості вчителя (викладача) з ефективним мисленням, якісним мовленням та оптимальним спілкуванням; сприяння формуванню загальних і фахових компетентностей майбутніх викладачів української мови і літератури, вчителів англійської мови для успішного здійснення професійної діяльності та проведення наукового дослідження.

Завдання навчальної дисципліни – підготувати елітарну риторичну особистість вчителя, виробивши в студентів високий рівень культури мислення, мовлення та комунікації, виховати свідомого громадянина, патріота, високоморальну людину, яка здатна критично мислити, ефективно шукати інформацію, відрізнити факти від суджень, втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам, запобігати ризикам у комунікації, ідентифікувати й протидіяти стереотипам і дискримінації.

Методи навчання: абстрактно-дедуктивний, конкретно-індуктивний, проблемний, дослідницький, частково-пошуковий, інтерактивно-комунікативний, навчально-ігровий.

Методики та технології навчання: теоретико-інформаційні (усний виклад, бесіда, розповідь, пояснення, обговорення, доповідь, дискусія, консультування, аудіовідеодемонстрація), практико-операційні (вправи, алгоритми, експерименти, ігри), пошуково-творчі (сократівська бесіда, мозкова атака, творчий діалог, аналіз ситуацій), самостійна робота (складання тестів, тренінгів), контрольньо-оцінювальні (виступ, тестування, контрольна робота).

Передумови для вивчення дисципліни. «Академічна риторика» – самостійна дисципліна, яка в навчальному процесі займає дуже важливу позицію переходу від осягнення теоретичних основ риторики до формування професійної риторичної культури вчителя.

У системі підготовки майбутніх учителів вивчення риторики передбачає засвоєння основ класичної та сучасної педагогічної риторики як мисленнєво-мовленнєвої діяльності, спрямованої на переконання, вплив, досягнення цілей у процесі мовної комунікації, а також на вироблення у студентів умінь і навичок аналізувати й продукувати різні тексти публічних виступів перед різними аудиторіями відповідно до мети, призначення й умов спілкування.

Уміння мислити, говорити, доповідати, переконувати – це першооснова риторичної культури вчителя, вагомий показник його фахової майстерності.

Тому технологія викладання риторики має бути побудована відповідно до вимог особистісно зорієнтованого, евристичного, культурологічного, діагностичного підходів до навчання, тобто охоплювати такі змістові компоненти, як засвоєння студентами теоретичних основ академічного красномовства; освоєння найкращих зразків виступів, доповідей, промов видатних педагогів минулого й сучасності, з'ясування характеристик майстерного виступу (риторичний аналіз); самостійне створення, виголошення й аналіз виступів як власних творчих продуктів; взаємоаналіз творчих продуктів на основі взаєморецензій; використання набутих знань і вмінь у практичній роботі (навчальна й виробнича педагогічні практики, науково-дослідна робота, громадська, культурна діяльність тощо).

Формуванню навичок логічного мислення, переконливому впливу на слухача, ефективному вираженню своїх думок у будь-якому жанрі педагогічного спілкування сприятимуть глибокі зв'язки риторики з навчальними дисциплінами, вивченими студентами протягом навчання в бакалавратурі, – філософією, логікою, психологією, педагогікою, етикою, естетикою, стилістикою, культурою мови та ін.

Політика курсу.

1. Навчання здійснюється на засадах академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної, наукової, творчої діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації; самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей).

(«Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у освітньо-науковій діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка», що ухвалене рішенням вченої ради університету протокол № 12 від 18 червня 2020 року https://sspu.edu.ua/images/2020/doc/polozhennya_pro_sistemu_zabezpechennya_ad_2866f.pdf).

2. Усі завдання курсу повинні бути виконаними, незважаючи на причину відсутності студента на занятті. У разі відсутності на лекційних і практичних заняттях з поважних причин студент подає матеріали, готує виступи, презентації й демонструє їх викладачеві на консультації, подає в MOODLE.

Результати навчання

Вивчення дисципліни «Академічна риторика» спрямоване на формування у магістрів передбачених освітньою програмою **компетентностей**:

Інтегральна

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

Загальні

ЗК 1. Знання та розуміння специфіки професії і предметної галузі, основних концепцій, базових філологічних понять.

ЗК 2. Здатність діяти на основі принципів професійної етики, дотримуватися правил академічної доброчесності.

ЗК 3. Здатність цінувати різноманітність та мультикультурність світу, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співпраці.

ЗК 4. Здатність працювати в команді, генерувати нові ідеї, мотивувати колег (учнів, студентів) на досягнення загальних цілей.

ЗК 5. Здатність здійснювати пошук, оброблення, аналіз, систематизацію, критичне осмислення інформації з різних джерел; навички використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

ЗК 7. Здатність визначати, формулювати та розв'язувати складні професійно-педагогічні проблеми, які вимагають інтеграції знань та практичних умінь з різних наук.

ЗК 8. Здатність спілкуватися державною мовою, уміння правильно, логічно, ясно будувати своє усне та писемне мовлення.

Інфомедійні компетентності:

Здатність критично мислити, ефективно шукати інформацію, відрізняти факти від суджень, втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам, запобігати ризикам у комунікації, ідентифікувати й протидіяти стереотипам і дискримінації.

Професійні (фахові)

ПК-1. Здатність самостійно опанувати нові знання за спеціальністю, вільне володіння науковим інструментарієм у галузі філологічної та методичної науки для використання у професійній діяльності.

ПК-2. Здатність осмислювати мистецтво слова як систему, розуміти еволюційний шлях розвитку української мови та мовознавства, української / світової літератури та літературознавства.

ПК-3. Здатність до формування індивідуального ораторського стилю; уміння чітко і зрозуміло висловлювати думку, використовуючи знання законів техніки мовлення; вести розгорнутий академічний монолог/діалог із фахової проблематики (лекція, доповідь, виступ, огляд, промова тощо), володіти полемічним мистецтвом.

ПК-4. Здатність виконувати різні види лінгвістичного, літературознавчого аналізу, до опанування технології роботи з фаховим текстом, реферувати, анотувати, редагувати, перекладати, укладати, нормативно вживати засоби наукової мови.

ПК-5. Здатність орієнтуватися в основних тенденціях суспільного життя, мовної, літературної освіти та визначати власну позицію, вивчати, критично осмислювати й упроваджувати у власну педагогічну та наукову діяльність передовий український та світовий досвід відомих науковців та вчителів з метою свідомого вибору шляхів вирішення проблем в освітньому процесі.

ПК-8. Здатність виконувати комплексний дослідницький проект з актуальних проблем філології, методики та інших, суміжних із філологією,

галузей знань; брати участь в різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії).

Знання

ПРЗ 1. Розуміння шляхів інноваційного розвитку системи вищої освіти України в умовах реформаційних перетворень.

ПРЗ 3. Базові уявлення про психологічні чинники, які впливають на процес навчання студентів, про структуру педагогічних здібностей та їх формування у студентів.

ПРЗ 4. Поглиблені знання сучасного мовознавства, академічної риторики, культури наукової української мови.

ПРЗ 6. Розуміння методів та прийомів навчання/викладання української мови та літератури в закладах освіти.

ПРЗ 7. Базові уявлення про сучасні методи і методологію наукових досліджень у галузі філології та методики української мови та літератури.

ПРЗ 9. Знання академічної риторики, полемічного мистецтва, техніки мовлення, експресивно-логічних засобів мови, а саме:

- має глибокі знання теоретичних засад академічного красномовства і сучасних технологій їх практичної реалізації в різних жанрах і ситуаціях педагогічної діяльності;

- цінність риторики як важливого складника сучасного освітнього процесу й модернізації педагогічного навчання;

- теоретичні засади риторики;

- історія ораторського мистецтва;

- роди й жанри красномовства;

- генеза, основні риси, жанри академічного красномовства;

- структура педагогічного виступу (лекція, доповідь, повідомлення, огляд, дискусія, промова тощо);

- ознаки риторичної культури вчителя/викладача (логічні, психологічні, культуромовні, невербальні та ін. засади виступу);

- риторично-виражальні засоби;

- ознаки полемічної культури;

- критерії оцінювання ораторського виступу.

- зразки виступів видатних педагогів минулого й сучасності.

Уміння

ПРУ 1. Володіє науковим інструментарієм у галузі філології, проблемно-пошуковими методами для проведення досліджень у галузі філології та методики української мови та літератури.

ПРУ 2. Уміє застосовувати раціональні прийоми пошуку, відбору і використання фахової інформації з різних джерел, у т.ч. цифрових для розв'язання проблем професійної (освітньої та наукової) діяльності.

ПРУ 3. Уміє аналізувати, порівнювати, критично осмислювати науково-методичну та загальнонаукову інформацію; пропонує шляхи вирішення досліджуваної проблеми, аргументуючи власну позицію.

ПРУ 4. Здатний діяти на основі принципів професійної етики, дотримуватися правил академічної доброчесності. Виявляє високу моральність,

взаємоповагу, толерантність, здатність до дискусії й співпраці. Діє як риторична особистість з індивідуальним ораторським стилем. Демонструє риторичну культуру з ефективним мисленням, високоякісним мовленням та комунікативною реалізацією в педагогічному процесі.

ПРУ 7. Бере участь в різних формах навчально-педагогічної комунікації (педради, методоб'єднання учителів-філологів або класних керівників, батьківські збори).

ПРУ 8. Бере участь в різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії). Створює, виголошує й захищає педагогічні виступи різних жанрів як власні творчі продукти; виконує самоаналіз та взаємоаналіз творчих продуктів;

Інфомедійні вміння:

Уміє критично мислити, ефективно шукати інформацію, відрізнити факти від суджень, втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам, запобігати ризикам у комунікації, ідентифікувати й протидіяти стереотипам і дискримінації.

Комунікація

ПРК 2. Ефективна взаємодія в команді, у професійному колективі та з представниками інших професійних груп.

ПРК 3. Педагогічна комунікація у процесі навчання/викладання української мови і літератури.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ: ПРОГРАМА КУРСУ, СТРУКТУРА Й ОБСЯГ, СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Програма курсу

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ РИТОРИКИ РИТОРИЧНА КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ

Тема 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ РИТОРИКИ

Тема 1.1. Риторика як лінгвістична наука, теорія ораторського мистецтва, теорія красномовства, мистецтво впливового слова. Риторика як навчальна дисципліна на гуманітарних факультетах. Риторика як систематична і синтетична наука. Зв'язок з іншими науками: філософією, логікою, психологією, культурою мови, лінгвостилістикою, літературознавством, етикою, сценічною майстерністю тощо.

Тема 1.2. Риторична особистість фахівця. Риторика як наука фахового успіху. Академічна риторика як навчальна дисципліна в педагогічних університетах. Мета і завдання академічної риторики. Риторична освіченість. Риторична компетентність. Риторична культура. Риторична особистість.

Тема 1.3. Риторичний ідеал класичної і сучасної риторик.

Тема 1.4. Основні поняття класичної риторики (мистецтва переконувати): логос, етос, пафос, топос. Основоположні розділи класичної риторики: інвенція, диспозиція, елокуція, елоквенція, меморія, акція.

Тема 1.5. Закони риторики: концептуальний, моделювання аудиторії, стратегічний, тактичний, мовленнєвий, ефективної комунікації, системно-аналітичний.

Тема 2. СИНКРЕТИЗМ РИТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ

2.1. ЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ОРАТОРА

Тема 2.1.1. Логічні та психологічні засади промови. Вибір системи цінностей – аксіології. Прийоми аргументації. Вмотивована аргументація (факти, дослідження, закони, теорії). Аналогічна аргументація. Прямі та опосередковані аргументи (аргументи до подій, місця, обставин, ситуації, публіки, особи, авторитету, часу, протилежного тощо).

Тема 2.1.2. Застосування логічних доказів (авторитетні посилання, статистика, приклади). Застосування індукції (рух думки від конкретного до загального) та дедукції (рух думки від загального до конкретного), поєднання індуктивного й дедуктивного методів. Елементи сюжетності, інтрига в побудові виступу.

Тема 2.1.3. Логічна побудова виступу: закони тотожності, протиріччя, виключеного третього, достатньої підстави. Логічні помилки (підміна тези, недоведена основа доказу, визначення невідомого через інше невідоме, подання визначення через заперечення, «коло» в доказі, неврахування полісемії слова, об'єднання неспіввідносних понять, тавтологія, поспішні висновки та ін.).

Тема 2.2. ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ОРАТОРА

Тема 2.2.1. Взаємодія оратора і слухачів. Принципи комунікативної співпраці. Психологічна налаштованість аудиторії, її бажання та інтереси. Оцінювання аудиторії (ступінь однорідності, соціально-демографічний склад, освіта, належність до певної професії, вік, стать, настрій). Здатність оратора до емпатії (розуміння психічного стану й почуттів іншої людини).

Тема 2.2.2. Прийоми збудження уваги слухачів: звертання, співпереживання (інтелектуальне та емоційне), розгляд парадоксальної ситуації, апеляція до інтересів аудиторії, прийом співучасті, звернення до авторитетів чи відомих джерел, гумористичне зауваження, емоційна розрядка, питання до аудиторії, прихований чи відвертий діалог.

Тема 2.3. НЕВЕРБАЛЬНА КУЛЬТУРА ОРАТОРА

Поняття про невербальну комунікацію. Класифікація невербальних засобів спілкування (кінесика, паралінгвістика, екстралінгвістика, візуальний контакт, проксемика). Культура жестикуляції, міміки, рухів тіла, пози оратора (кінетика). Енергетика мовлення оратора: темп, гучність, висота й сила голосу, артикуляція, інтонаційна виразність, паузи. Значення візуального контакту в спілкуванні. Дистанція між співрозмовниками, територіальні зони (проксемика).

Тема 2.4. МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ОРАТОРА

Тема 2.4.1. Комунікативні ознаки мовної культури. Мовленнєвий артистизм. Мовне самовдосконалення оратора. Мовленнєвий самоаналіз.

Тема 2.4.2. Правильність мовлення як володіння орфоепічними, орфографічними, граматичними, лексичними, стилістичними нормами мови.

Логічність мовлення як забезпечення смислових зв'язків між словами й реченнями, смислова завершеність тексту. Точність мовлення як уміння вибрати адекватне мовне вираження дійсності відповідно до стилю й жанру. Ясність мовлення як доступність і зрозумілість змісту і форми висловленого. Чистота мовлення як відсутність позалітературних елементів (діалектизмів, просторічних слів, жаргонізмів, канцеляризмів, вульгаризмів, слів-паразитів тощо). Виразність мовлення як показник індивідуального стилю мовця, яка досягається засобами стилістики та поезики. Багатство мовлення як використання всього різноманіття мовних засобів, синонімії, фразеології, тропіки, стилістичних фігур тощо. Доречність мовлення як умілий добір мовних засобів відповідно до мети та ситуації спілкування. Сильова, контекстуальна, ситуативна, особистісно-психологічна види доречності. Доступність мовлення як здатність даної форми мови бути зрозумілою комунікантам, полегшувати сприйняття інформації. Емоційність мовлення як комунікативна якість, що забезпечується виражальними засобами. Естетичність мовлення як оптимальне мовне оформлення змісту, гармонія та цілісність тексту, якість його зовнішнього оформлення в писемній формі й виконання в усній.

Мовленнєвий артистизм. Мовне самовдосконалення оратора. Мовленнєвий самоаналіз.

Тема 2.5. МЕДІАКУЛЬТУРА ОРАТОРА

Тема 2.5.1. **Медіакультура** як здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки; сукупність духовних цінностей, створених інформаційно-комунікаційними засобами, що функціонують у суспільстві щодо елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому.

Тема 2.5.2. Синкретизм медіакультури:

– *медіаграмотність*: розуміння, як працюють медіа, власники; журналістські стандарти, редакційна політика; вміння визначати жанри журналістських повідомлень; розуміння понять цензури й самоцензури; вміння аналізувати рекламу, розрізняти її типи (соціальна, комерційна, піар тощо).

– *критичне мислення*: вміння ставити запитання, обґрунтовувати власну думку, оцінювати та інтерпретувати події, проводити паралелі з сучасністю, аналізувати передумови та причини події;

– *інформаційна грамотність*: вміння ефективно шукати інформацію, працювати з джерелами й першоджерелами; вміння відрізняти факти від суджень; вміння систематизувати інформацію, висувати гіпотезу та оцінювати альтернативи;

– *соціальна толерантність*: вміння ідентифікувати та протидіяти мові ворожнечі, стереотипам і дискримінації; формувати навички етичного спілкування;

– *цифрова безпека*: розуміння цифрового сліду; навички кібербезпеки (протидія онлайн-шахрайству, шкідливим програмам);

– *візуальна грамотність*: уміння аналізувати фото, символи, інфографіку тощо:

– *стійкість до впливів, фактчекінг*: уміння ідентифікувати прояви пропаганди, ботів, тролів, фейки й маніпуляцію, вплив медіа на емоції;

– *інноваційність*: уміння втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментами використовувати медіа для соціального блага.

Тема 2.5.3. Критичний аналіз медіатексту:

– категорія медіа (жанр медіатексту та його характерні особливості);

– агентство медіа (автор та замовник медіатексту) та його позиція (ангажована, незаангажована, упереджена);

– контент, підготовлений за кошти і в інтересах замовника («джинса»); його характерні ознаки;

– аудиторія, на яку спрямована медіаінформація;

- які соціальні групи чи проблеми представлені в медіатексті; політичні та соціальні тенденції, що віддзеркалені в медіатексті;
- наявність симпатій чи антипатій авторів;
- роль заголовку: чи можна зрозуміти зміст тексту й зробити висновки лише за заголовком; чи відповідає заголовок інформації в тексті; чи містить заголовок категоричні твердження, які не можна перевірити;
- факти чи судження переважають у медіатексті;
- чи містить медіатекст приховані підтексти, неправдиву або викривлену інформацію (текст-фейк); з якою метою це зроблено: пародія; емоційний тиск; скомпрометувати; упередженість; вигода; вплив; пропаганда тощо;
- наявність стереотипних рішень у медіатексті;
- способи впливу на користувача та наявність намірів автора скорегувати його позицію;
- можливості порівняння окремих епізодів медіатексту з раніше отриманою інформацією із інших джерел;
- ознаки маніпуляції свідомістю користувача, ворожнечі, ненависті чи прихованої або відвертої власної позиції автора (авторів);
- мова медіаповідомлення, використання візуальних символів, інфографіки, фото, малюнків, графіків, інших позначок; аудіовізуальні, стилістичні особливості мови та їх відповідність конкретному сюжету; рівень їх відповідності змістовній частині медіаповідомлення;
- відчуття, ставлення, симпатії чи антипатії користувача (сприйняття медіаповідомлення користувачем).

Розділ 2. ЖАНРИ АКАДЕМІЧНОЇ РИТОРИКИ

Тема 1. ОСНОВНІ РИСИ, ВИДИ Й ЖАНРИ АКАДЕМІЧНОГО КРАСНОМОВСТВА ЛЕКЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ ЖАНР АКАДЕМІЧНОГО КРАСНОМОВСТВА

Тема 1.1. Основні риси академічного красномовства: змістовність, високий рівень науковості, аргументація, бездоганна логічність, доступність викладу, точність мислення, ерудиція, яскравість, емоційність, інформаційність, пізнавальна спрямованість, наочність. Види академічного красномовства: власне академічне (наукова доповідь, наукове повідомлення, реферат, огляд, полеміка); красномовство вищої школи (лекція, виступ на семінарському занятті, дискусія); шкільне красномовство (шкільна лекція, розповідь, опис, бесіда). Жанри академічного красномовства школи: лекція; доповідь; повідомлення; огляд; промова; усна рецензія; усна анотація; виступ на практичному занятті; обговорення; бесіда, дискусія, полеміка; захист реферату, курсової магістерської роботи.

Тема 1.2. Лекція як основний жанр красномовства вищої школи

Різновиди лекцій: власне наукові (науково-теоретичні); науково-методичні (навчальні – настановчі, оглядові, спеціального курсу); науково-популярні (лекція-огляд, лекція-показ, лекція-репортаж, лекція-бесіда, лекція-інструктаж, лекція-інформація, лекція-підсумок, лекція-спогад тощо).

Підготовка до лекції. Лекція як дослідження. Вибір теми. Настанова на загальну мету. Новизна, актуальність теми, конфлікт. Урахування інтересів аудиторії. Складання плану (простого, складного, цитатного). Збирання, нагромадження інформаційних матеріалів – виписки, анотації, тези, конспект (інвенція). Систематичний та алфавітний каталоги як джерела інформації; бібліографічний опис літератури (повний та скорочений). Обмірковування, структурування, підготовка коментарів, власних думок, пов'язаних із темою (диспозиція). Словесне оформлення думки, формулювання вступу, основної частини і висновків, остаточна редакція тексту (елокуція). Запам'ятовування тексту, обдумування невербальних засобів впливу на аудиторію, надання лекції індивідуального ораторського стилю (меморія). Виголошення лекції (акція).

Структура лекції. Вступ (тема, тези). Завдання вступу: викликати інтерес до теми, встановити контакт, підготувати слухачів до сприймання теми, обґрунтувати постановку питання. Основна частина (основний зміст, розгортання висунутих тез). Завдання основної частини: послідовно пояснити висунуті положення, підвищити інтерес до теми, підкреслити значення сказаного, висунути завдання. Висновки (узагальнення, формулювання суті висловленого в лекції, вказівки і побажання щодо подальшого опрацювання теми). Когезія. Ретроспекція. Проспекція.

Тема 2. ПРОМОВИ В АКАДЕМІЧНОМУ КРАСНОМОВСТВІ

Тема 2.1. Промова як жанр академічного красномовства. Історія виникнення й розвитку жанру промови. Античне епідейктичне красномовство: Аристотель і Цицерон. Ф. Прокопович – майстер епідейктичних промов. Види промов у сучасній вищій школі: епідейктичні (похвальні, урочисті); євхаристичні (подячні); вітальні (з певної нагоди); агітаційні та ін.

Тема 2.3. Основні риси промови: змістовність, логічність, доступність, лаконічність, образність, емоційність тощо. Роль імпровізації у промовах.

Тема 2.4. Етапи підготовки та структура промови. Роль вступу і висновків у промові оратора. Елокуція промови. Мовні та виражальні засоби. Невербальна культура оратора під час виголошення промови.

Тема 3. РИТОРИЧНА КУЛЬТУРА ДОПОВІДІ (ВИСТУПУ, ПОВІДОМЛЕННЯ)

Тема 3.1. Наукова доповідь (виступ, повідомлення) і стаття: спільне і відмінне. Етапи підготовки наукової доповіді. Риторичні вимоги до виголошення доповіді. Мовні засоби організації доповіді. Невербаліка та психологічний контакт доповідача зі слухачами.

Тема 3.2. Мистецтво виступу-захисту наукової роботи. Етапи підготовки до захисту науково-дослідницької роботи. Структура захисту магістерської роботи. Логічна, психологічна, мовленнєва, невербальна поведінка оратора під час захисту роботи. Прийоми зацікавлення слухачів під час захисту.

Тема 3.3. Реферування як процес аналітико-синтетичної роботи з науковими джерелами. Структура захисту реферату. Мовні кліше реферування.

Тема 3.4. Рецензування як критична оцінка наукового джерела. Структура усної рецензії. Мовні кліше рецензії. Усне анотування як узагальнювальна характеристика наукового джерела. Анотація, реферат-резюме і рецензія: спільне і відмінне.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ОРАТОРСЬКОГО ВИСТУПУ (риторичний аналіз)

1. Науковий рівень виступу.
2. Актуальність обраної теми.
3. Дотримання законів риторики: концептуального, моделювання аудиторії, стратегічного, тактичного, мовленнєвого, ефективної комунікації, системно-аналітичного.
4. Дотримання принципів змістовності, ерудованості, послідовності, аргументованості, несуперечності, доказовості, доступності, наочності.
5. Дотримання композиції виступу.
6. Культура мислення оратора: застосування логічних доказів, індукції, дедукції, елементи сюжетності, інтрига в побудові виступу, гнучкість мислення.
7. Психологічний стан оратора: упевненість-невпевненість, утомлябельність, зібраність-розгубленість, зосередженість-розсіяність тощо.
8. Взаємодія оратора і слухачів: уміння утримувати увагу слухачів, використання прийомів актуалізації уваги слухачів, майстерність застосування прийомів емоційної розрядки.
9. Культура мовлення оратора: володіння комунікативними якостями мовлення (логічність, точність, ясність, чистота, виразність, багатство, доречність, доступність, емоційність, естетичність, мовлення); мовленнєвий артистизм; мовленнєві помилки; енергетика мовлення (темп, гучність, висота й сила голосу, артикуляція, інтонаційна виразність, паузи).
10. Невербальна культура оратора: естетичність (доцільність, різноманітність, природність) жестикуляції, міміки, рухів тіла, пози; візуальний контакт з аудиторією.
11. Зовнішня культура оратора: відповідність зовнішнього вигляду ситуації спілкування (одяг, взуття, зачіска, аксесуари, макіяж тощо); щирість і повага до слухачів; культура поведінки.

Структура й обсяг

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.	С.р.		Лекції	Практ.	Конс.	С.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Аудиторна робота										
Розділ 1: Теоретичні засади академічної риторики.										
Риторична культура вчителя										
Тема 1. Теоретичні засади риторики	7	3	2		2					
Тема 2. Логічна культура оратора	6	2	2		2					
Тема 3. Психологічна культура оратора	6	2	2		2					
Тема 4. Невербальна культура оратора	6	2	2		2					
Тема 5. Полемічна культура оратора	6	2	2		2					
Тема 6. Медіакультура оратора	8		2	2	4					
Розділ 2. Жанри академічної риторики										
Тема 1. Риси та жанри академічного красномовства. Лекція як основний жанр академічного красномовства	7	3	2		2					
Тема 2. Промова в академічному красномовстві	6	2	2		2					
Тема 3. Риторична культура доповіді (виступу, повідомлення)	8	2	2	2	2					
Комплексна контрольна робота	3				3					
Самостійна робота та ІНДЗ										
Тема 1. Промова в академічному красномовстві	5				5					
Тема 2. Розробка тренінгів	6				6					
Тема 3. Медіакультура оратора	6				6					
ІНДЗ (на вибір):	10				10					
1. Е-газета «Риторика»										
2. Стаття з проблем риторики										
Усього годин	90	18	18	4	50					

Система оцінювання
Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	<p>Студент має глибокі знання теоретичних засад академічного красномовства і сучасних технологій їх практичної реалізації в різних жанрах і ситуаціях педагогічної діяльності; діє як риторична особистість з індивідуальним ораторським стилем.</p> <p>Демонструє риторичну культуру з ефективним мисленням, високоякісним мовленням та комунікативною реалізацією в педагогічному процесі. Здатний діяти на основі принципів професійної етики, дотримуватися правил академічної доброчесності. Виявляє високу моральність, взаємоповагу, толерантність, здатність до дискусії й співпраці</p> <p>Чітко, повно, логічно послідовно і правильно з'ясовує основні питання теорії риторики (визначає завдання курсу, статус риторики, зміст риторичних законів, основні аспекти взаємодії вчителя й учнів, риторичні джерела фольклору, етапи зародження і розвитку риторики, стан розвитку сучасної риторики, основні види і жанри риторики, специфіку жанрів педагогічного мовлення, особливості монологічного і педагогічного мовлення та ін. питання, достатньо і правильно ілюструє (в разі необхідності) прикладами; чітко, повно і правильно тлумачить значення термінів, правильно й доречно використовує їх у своєму мовленні.</p> <p><i>Уміє критично мислити, ефективно шукати інформацію, відрізняти факти від суджень, втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам, запобігати ризикам у комунікації, ідентифікувати й протидіяти стереотипам і дискримінації.</i></p>
82-89	<p>Студент в цілому правильно з'ясовує зміст основних теоретичних питань, однак допускає незначні помилки чи неточності; правильно з'ясовує зміст теоретичних питань, однак неповно викладає зміст; в цілому правильно з'ясовує зміст, однак допускає незначні помилки у наведенні прикладів, порушує логіку викладу тощо; в цілому правильно, але неповно чи неточно пояснює значення термінів, допускає незначні помилки у вживанні їх у мовленні.</p> <p>Студент під час виступів допускає незначні тактико-стратегічні прорахунки, мовні й мовленнєві огріхи, помилки в інтонуванні, паузуванні, візуальній взаємодії тощо, але при цьому має контакт з аудиторією, впевнено тримається у процесі спілкування, демонструє результати ефективного спілкування; знаходить правильне рішення у проблемних ситуаціях спілкування; не губиться у складних випадках; не порушує правил культури спілкування і не допускає грубих тактичних помилок.</p> <p><i>В основному вміє критично мислити, ефективно шукати інформацію, відрізняти факти від суджень, втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам, запобігати ризикам у комунікації, ідентифікувати й протидіяти стереотипам і дискримінації.</i></p>
74-81	<p>Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими</p>

	<p>неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і побунтувати його положення.</p> <p>Студент під час виступів допускає тактико-стратегічні прорахунки, мовні й мовленнєві огріхи, помилки в інтонуванні, паузуванні, візуальній взаємодії тощо, але при цьому в основному має контакт з аудиторією, досить впевнено тримається у процесі спілкування, демонструє результати спілкування; в основному знаходить правильне рішення у проблемних ситуаціях спілкування та не губиться у складних випадках; не порушує правил культури спілкування і не допускає грубих тактичних помилок.</p> <p>Не завжди виявляє вміння критично мислити, ефективно шукати інформацію, відрізняти факти від суджень, втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам, запобігати ризикам у комунікації, ідентифікувати й протидіяти стереотипам і дискримінації.</p>
64-73	<p>Студент частково правильно висвітлює теоретичні питання, виявляє неглибокі знання; при висвітленні теоретичних питань допускає фактичні й логічні помилки; плутається в датах, критеріях, категорійних ознаках, не дотримується логіки викладу; відповідь мало ілюстрована прикладами; у з'ясуванні термінів виявляє неглибокі знання, плутається, допускає фактичні помилки. У цифровому відношенні допускається від 54 до 40% обсягу правильних відповідей.</p> <p>Студент допускає тактичні і стратегічні прорахунки, що позначається на результаті спілкування; недостатньо володіє жанровою специфікою; має нестійкий контакт з аудиторією; часто допускає у мовленні помилки й неточності; у викладі думки бракує логіки й аргументів; допускає помилки у розв'язанні проблемних ситуацій; інколи губиться у складних ситуаціях спілкування; нечітко формулює запитання; висновки й узагальнення неповні й не завжди переконливі; не має стійких навичок аналізу й самоаналізу; недостатньо сформовані навички невербального спілкування тощо.</p> <p>Має помітні труднощі критично мислити, ефективно шукати інформацію, відрізняти факти від суджень, втілювати ідеї завдяки онлайн-інструментам, запобігати ризикам у комунікації, ідентифікувати й протидіяти стереотипам і дискримінації.</p>
60-63	<p>Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але висновки не логічні, не послідовні.</p> <p>Студент допускає численні тактичні і стратегічні прорахунки, що позначається на результаті спілкування; недостатньо володіє жанровою специфікою; має нестійкий контакт з аудиторією; допускає численні мовленнєві помилки й неточності; у викладі думки бракує логіки й аргументів; допускає численні помилки у розв'язанні проблемних ситуацій; губиться у складних ситуаціях спілкування; нечітко формулює запитання; висновки й узагальнення не повні й не переконливі; не має стійких навичок аналізу й самоаналізу, невербального спілкування тощо.</p> <p>Поодинокі вміння критично мислити, ефективно шукати інформацію, відрізняти факти від суджень, втілювати ідеї</p>

	<i>завдяки онлайн-інструментам, запобігати ризикам у комунікації, ідентифікувати й протидіяти стереотипам і дискримінації.</i>
35-5	<p>Студент частково правильно висвітлює теоретичні питання, виявляє неглибокі знання; при висвітленні теоретичних питань допускає фактичні й логічні помилки; плутається в датах, критеріях, категорійних ознаках, не дотримується логіки викладу; відповідь мало ілюстрована прикладами; у з'ясуванні термінів виявляє неглибокі знання, плутається, допускає фактичні помилки.</p> <p>У переважній кількості ситуацій мовленнєвого спілкування студент виявляє свою безпорадність, нездатність логічно послідовно, правильно й переконливо вибудувати стратегію і тактику; не володіє повною мірою прийомами зацікавлення аудиторії; постійно губиться у складних ситуаціях; не тримає візуальний контакт; рухи, постава, жести і міміка демонструють невпевненість; не вміє чітко формулювати запитання, робити підсумок і узагальнення; допускає грубі композиційні, змістові й мовні помилки у монологічному мовленні тощо.</p> <p><i>Не виявляє інфомедійних компетентностей.</i></p>
1-34	<p>Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”. Студент не здатний побудувати виступ з дотриманням логічної, психологічної, мовленнєвої та невербальної культури.</p> <p><i>Не виявляє інфомедійних компетентностей.</i></p>

Методи оцінювання. Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за системою ЄКТС та національною шкалою оцінювання. Накопичувальна бально-рейтингова система передбачає оцінювання компетентностей, передбачених ОПП, за всі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності: виступ (виступ на занятті, доповідь, промова на наукових семінарах, конференціях, під час виховних і профорієнтаційних заходів тощо), дискусія, тестування, контрольна робота, поточний і підсумковий контроль, неформальне навчання.

Засоби діагностики результатів навчання: тестування, контрольна робота, виступи (доповіді, промови на наукових конференціях, під час виховних і профорієнтаційних заходів, організація полеміки й дискусії тощо).

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна: конспекти лекцій; методичні матеріали до практичних занять, самостійної і контрольної робіт; контрольні завдання для проведення проміжного контролю; навчально-методичні й навчальні посібники, статті автора програми; мультимедіа й аудіо- та відеоматеріали тощо.

Розподіл балів

Поточний контроль (лекції, практичні)									Разом	Сума
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2					
T1	T 2	T 3	T4	T5 T6	T 1	T2	T 3	Лекції		
Поточний контроль									63	100
5	5	5	5	5 5	5	5	5	66 18		
Контроль самостійної роботи та ІНДЗ									38	
2	2	2	2	2 2 4	2	2	2	К/р (5) ІНДЗ (15 б)		

* За бажанням студента можуть враховуватися результати навчання у **неформальній освіті** (відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у СумДПУ імені А. С. Макаренка); зокрема: участь в олімпіаді, конкурсі – 15 балів, участь у тренінгу, вебінарі, майстер-класі з питань академічної риторики – 5 балів.

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичне заняття № 1

Тема: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РИТОРИКИ

*Кінцева мета красномовства –
переконувати людей
Ф. Честерфілд*

I. Питання для теоретичного опрацювання:

1. Риторична культура як основа формування риторичної особистості вчителя (викладача)
2. Риторичний ідеал філолога в контексті етичних джерел народного золотослова.
3. Риторична формула як система управління мисленнево-мовленневою діяльністю філолога-оратора.
4. Критерії оцінювання ораторського виступу (риторичний аналіз).

II. Завдання для практичного виконання:

1. Опрацюйте понятійний апарат класичної риторики, оформивши його як *словник-путівник оратора* (логос, етос, пафос, топос, інвенція, диспозиція, елокуція, елоквенція, меморія, акція).
2. Розкрийте зміст риторичної формули.
3. Напишіть проблемне *есе* на тему: «*Риторична особистість учителя*». Створіть, за можливості, *фотоколаж* до Вашого *есе* (скористайтеся, наприклад, навчальними ресурсами – сайтами *penal; tilde; IMGonline.com.ua; crello.com/* або ін. Виголосіть *есе* на занятті, супроводжуючи *фотоколажем* у мультимедійному форматі.
4. Опрацюйте критерії оцінювання ораторського виступу (див. Герман В. Риторична культура вчителя в академічному просторі: навч. пос. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. С. 171 або розділ робочої програми «Інформаційний зміст навчально дисципліни») і підготуйтеся до риторичного аналізу виступів колег.

5. Виконайте тести на тему «*Теоретичні засади риторичної культури*» (див. Герман В. Риторична культура вчителя в академічному просторі: навч. пос. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. С. 134-136).

6. Підберіть цитати, афоризми до теми (5-7), розпочавши оформляти риторичну папку.

Практичне заняття № 2

Тема: ЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ОРАТОРА

*Якщо красномовство розуму з'єднається з красномовством серця,
то майже немає сил їм протистояти М. Кошанський*

I. Питання для теоретичного опрацювання:

1. Поняття про логічну культуру оратора. Риторика і логіка: спільне й відмінне.

2. Аргументація як логічна основа ораторського мистецтва. Теза і аргумент.

3. Логічна побудова виступу: дотримання законів логіки; застосування системи логічних доказів; уникнення логічних помилок.

II. Завдання для практичного виконання:

1. Дослідіть поняття «*логічність*» за різними лексикографічними джерелами та в аспекті різних наук (логіки, психології, лінгвістики, риторики тощо). Підготуйтеся до дискусії на тему: «*Намагаюся завжди бути логічним*».

Придумайте *слоган* у вигляді *соціальної реклами*, в якому Ви закликаєте педагогів бути логічними в усних і писемних висловлюваннях. Представте в мультимедійному форматі на занятті.

2. Підготуйте вітальну промову до свята рідної мови (писемності, соборності тощо), дотримуючись логічної культури.

3. Підберіть *медіатекст* з проблем риторики (*друковані медіа, соціальні мережі, інтернет-сайти, блоги* тощо; скористайтеся схемою «*Моє медіаполе*») й схарактеризуйте його логічну культуру: дотримання законів логіки; застосування системи логічних доказів; наявність/відсутність логічних помилок. На занятті текст представте в друкованому вигляді, врахувавши необхідну кількість копій, або на мультимедійному обладнанні.

Примітка: у робочій програмі подаються матеріали (слайди, схеми тощо), надані проєктом IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» та тренінгом Зимової школи «Інтеграція інфомедійної грамотності у навчальні матеріали».

4. Підбираючи *медіатекст* для виконання попереднього завдання, критично його проаналізуйте за схемою:

- категорія медіа (жанр медіатексту та його характерні особливості);
- агентство медіа (автор та замовник медіатексту) та його позиція (ангажована, незаангажована, упереджена);
- контент, підготовлений за кошти і в інтересах замовника («джинса»); його характерні ознаки;
- аудиторія, на яку спрямована медіаінформація;
- які соціальні групи чи проблеми представлені в медіатексті; політичні та соціальні тенденції, що віддзеркалені в медіатексті;
- наявність симпатій чи антипатій авторів;
- роль заголовку: чи можна зрозуміти зміст тексту й зробити висновки лише за заголовком; чи відповідає заголовок інформації в тексті; чи містить заголовок категоричні твердження, які не можна перевірити;
- факти чи судження переважають у медіатексті;
- чи містить медіатекст приховані підтексти, неправдиву або викривлену інформацію (текст-фейк); з якою метою це зроблено: пародія; емоційний тиск; скомпрометувати; упередженість; вигода; вплив; пропаганда тощо;
- наявність стереотипних рішень у медіатексті;
- способи впливу на користувача та наявність намірів автора скорегувати його позицію;
- можливості порівняння окремих епізодів медіатексту з раніше отриманою інформацією із інших джерел;
- ознаки маніпуляції свідомістю користувача, ворожнечі, ненависті чи прихованої або відвертої власної позиції автора (авторів);

– мова медіаповідомлення, використання візуальних символів, інфографіки, фото, малюнків, графіків, інших позначок; аудіовізуальні, стилістичні особливості мови та їх відповідність конкретному сюжету; рівень їх відповідності змістовній частині медіаповідомлення;

– відчуття, ставлення, симпатії чи антипатії користувача (сприйняття медіаповідомлення користувачем).

5. Виконайте тести на тему «Логічна культура» (див. Герман В. Риторична культура вчителя в академічному просторі: навч. пос. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. С. 136-140).

6. Продовжуйте роботу над укладанням риторичної папки, додавши матеріали до теми.

Практичне заняття № 3

Тема: ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ОРАТОРА

*Якщо красномовство розуму
з'єднається з красномовством серця,
то майже немає сил їм протистояти*
М. Кошанський

I. Питання для теоретичного опрацювання:

1. Поняття про психологічну культуру оратора. Психологічний портрет слухачів.

2. Перешкоди встановлення контакту між оратором і слухачами та прийоми їх усунення.

3. Мовні засоби встановлення контакту оратора зі слухачами.

4. Умови взаємодії оратора і слухачів.

II. Завдання для практичного виконання:

1. Підготуйте виступ на тему «Європейське майбутнє України» або «Український вибір» (до 5 хв.) і, використовуючи логічні аспекти та психолого-педагогічні принципи організації взаємодії зі слухачами, виголосіть його на занятті. Поміркуйте, що сприятиме й заважатиме Вашій взаємодії з колегами.

2. Прочитайте статтю-спростування на *StopFake* “Фейк: Українська літературна мова – штучна мова, створена у СРСР” або перегляньте відео *StopFake* на цю ж тему за посиланням. Поміркуйте:

- Що саме спростовується?
- Яке твердження є хибним?
- Які аргументи наводять експерти зі *StopFake* для спростування?
- На які джерела посилаються?

Наведіть переконливі *аргументи* з посиланням на авторитетні джерела для спростування твердження про штучно створену українську мову.

ГОЛОВНА ОКРЕМИЙ ПОГЛЯД КОНТЕКСТ ПОДКАСТ ГАЗЕТА ІНСТРУМЕНТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРО НАС

Фейк: Українська літературна мова – штучна мова, створена у СРСР

📅 Березень 05, 2019 - 19:56 📁 Новини

[Пропангандистський сайт RT.com](#) відреагував на [статтю для Observador](#) міністра закордонних справ України Павла Клімкіна, у якій чиновник заявив, що Україна — «сладкоємиця Київської Русі», а появу Росії та Білорусі пояснив відділенням від Київської Русі. У статті RT.com використовуються традиційні наративи про «окраїну», братні народи, зокрема, й те, що братній єдиний народ у такий спосіб намагаються роз'єднати. Один із «експертів» також стверджує, що українська літературна мова є завоюванням СРСР. Хоча

RT НА РУССКОМ

Новости Мир Россия Бывший СССР Экономика Спорт Наука Без поли

Украина Выборы на Украине Военные действия в Донбассе Белоруссия Прибалтика Закавказье

«Расколоть братские народы»: в Москве ответили на слова Климкина об «украинском происхождении» России и Белоруссии

1 марта 2019, 14:05 Роман Шимаев, Анна Лушникова, Мария Носулько [Короткая ссылка](#)

1069 4 10

Министр иностранных дел Украины Павел Климкин пытается отмежевать собственную нацию от братских славянских народов, считают в Госдуме. Замглавы комитета ГД по культуре режиссёр Владимир Бортко отмечает, что Киев предпринимает попытки разорвать многовековые связи между славянскими народами. Так он прокомментировал статью Климкина, в которой дипломат заявил, что Россия и Белоруссия обязаны своим происхождением Украине. В Совете Федерации указали, что Киевская Русь — прародительница и России, и Украины, и Белоруссии. В Российском военно-историческом обществе также считают, что в Киеве пытаются расколоть братские народы.

Памятник князю Владимиру Великому, крестителю Руси. Центр Москвы / © Зыков Кирилл / Агентство городских новостей «Москва»

Нравится Поделиться Нравится Viktor Kolesnykov и еще 1,6 млн.

Украинский министр иностранных дел Павел Климкин пытается спекулировать на исторической памяти России, Белоруссии и Украины, считает первый зампред комитета Совета Федерации РФ по международным делам Владимир Джабаров. По его словам, у высокопоставленного дипломата есть более серьёзные задачи.

“

«Но если ему так приятно, то пусть он считает, что Украина — прародительница всех народов, населяющих территорию бывшего Советского Союза. Только от этого ничего не меняется. По истории же он получает тройку», — заметил сенатор.

3. Придумайте *флеш-моб* для *соцмереж* на тему «*Фаховий учитель – так!*», мета якого – показати перевагу дипломованого вчителя перед будь-якою людиною, яка зможе викладати в школі через рік інтернатури. Представте в мультимедійному форматі на занятті.

4. Продовжуйте роботу над укладанням риторичної папки, додавши матеріали до теми.

Практичне заняття № 4

Тема : НЕВЕРБАЛЬНА КУЛЬТУРА ОРАТОРА

*Виразний погляд, доречно зроблений рух тіла
варті іноді значно більше усіх промов
Г. Гайвар*

I. Питання для теоретичного опрацювання:

1. Поняття про невербальну культуру оратора. Класифікація невербальних засобів спілкування та їх роль під час ораторського виступу.
2. Кінесика (жести, міміка, рухи тіла тощо).
3. Паралінгвістичні та екстралінгвістичні засоби спілкування. Енергетика мовлення оратора.
4. Роль очей у спілкуванні.
5. Проксеміка.

II. Завдання для практичного виконання:

1. Подайте рекомендації *«Правила невербальної культури вчителя-оратора»* у вигляді одного з жанрів: *цитатника, портфоліо, відеоопитування, есе.*

Створіть *пиктограму* (візуалізуйте) одне чи кілька правил невербальної культури вчителя-оратора. Для прикладу перегляньте візуалізацію статті 11 Конституції Пилипа Орлика:

Стаття 11.
«Вдови-козачки й осиротілі діти козацькі, двори козацькі й жінки в час відсутності козаків, які перебувають в походах або на якійсь іншій військовій службі, щоб до всяких громадських повинностей не притягалися і сплатою податків не обтяжувалися - так погоджено і ухвалено».

Вдови козаків та діти-сироти не платять податки

1. Проаналізуйте власну невербаліку та колеґ-магістрантів; підготуйте висловити компліменти та зауваження.

2. Придумайте *топ-новину*, пов'язавши її з галуззю вищої освіти й додавши яскравий *заголовок*. Виголосіть топ-новину на занятті, застосувавши доречні невербальні засоби.

Зверніть увагу на особливості придуманого Вами *заголовку*:

– Чи можна зрозуміти зміст тексту й зробити висновки лише за заголовком?

– Чи відповідає заголовок інформації в тексті?

– Чи містить заголовок категоричні твердження, які не можна перевірити?

3. Продовжуйте роботу над укладанням риторичної папки, додавши матеріали до теми.

Практичне заняття № 5

Тема: ПОЛЕМІЧНА КУЛЬТУРА ОРАТОРА

*Бесіду потрібно проводити так,
щоб співбесідників із ворогів робити друзями,
а не друзів – ворогами*
Піфагор

I. Питання для теоретичного опрацювання:

1. Поняття про полемічну культуру.

2. Наукова дискусія і полеміка: спільне і відмінне.

3. Етапи підготовки дискусії. Полемічні прийоми. Особливості переконливого полемічного виступу.

4. Основні вимоги до культури дискусії і полеміки. Доказовість і переконливість як основні ознаки дискусії.

5. Мовна організація дискусії і полеміки.

II. Завдання для практичного виконання:

1. Змоделюйте дискусію або полеміку (на вибір) на тему: «Проблеми освіти у виступах і публікаціях українських політиків», застосувавши різноманітні полемічні прийоми, тези, аргументи, контраргументи (уся група готує дискусію чи полеміку колективно).

2. Готуючись до дискусії (полеміки), зробіть висновок про рівень *медіакультури* обраного Вами політика через виконання таких завдань:

2.1. Оберіть для аналізу *медійну діяльність* певного політика, який опікується питаннями освіти.

2.2. Дослідіть його *публічну медійну діяльність*: виступи в парламенті, у громадських місцях, у мас-медіа (телебаченні, радіо, друкованих медіа, соціальних мережах, інтернет-сайтах). Використовуйте інформацію різного формату: блоги, відео, новини, соціальні мережі тощо. Користуйтеся схемою «*Моє медіаполе*».

2.3. *Пошук інформації* проводьте ефективно:

– використовуйте конкретні описові ключі слова для звуження пошуку та одержання точніших результатів;

— використовуйте для пошуку синоніми;

— використовуйте символи *, «>», & для виділення конкретних слів або висловів;

— зосереджуйте увагу на типах доменів URL: .com = компанія, .gov = веб-сайт державного органу, .edu = навчальна установа, .org = організація;

— чітко визначайте формат інформації (блог, відео, новини, соціальні мережі);

– використовуйте якомога більше джерел інформації.

Використайте *корисні посилання*:

http://www.blogsearchengine.org	пошук інформації про людину в блогах
https://drive.google.com/open?id=1RMxKPgySv_krybLmQOMbSDd0D5IMcFqJ	пошук по фото
https://whois.net/	
https://www.ip-tracker.org/locator/ip-lookup.php	
www.pravda.com.ua	
tochka.net	
1plus1.ua	
vesti.com	визначення власника ресурсу
https://webmii.com	
https://www.facebook.com/friends/requests/	
https://www.social-searcher.com	цифровий слід

2.4. Переглядаючи *телевізійні передачі* з участю вибраного вами політика, аналізуйте:

– хто власник каналу і чому саме на ньому виступає політик (пригадайте табл. «*Власники медіа*»);

– чи є політик справжнім експертом у питаннях освіти та інших проблемах, які він коментує;

– чи можна, як і де перевірити інформацію, джерела інформації, подію, матеріали тощо, про які говорить політик;

– чи апелюють його виступи до ваших емоцій і яких саме (перегляньте схему «*Колесо емоцій*»).

2.5. Перегляньте *медіатексти* обраного Вами політика з питань освіти, проаналізуйте їх за аспектами, поданими в схемі NEWS (див. дод.).

2.6. Зверніть увагу: *факти чи судження* переважають в освітніх медіатекстах обраного Вами політика. Користуйтеся схемою «*Факти vs Судження*».

2.7. Якщо Ви виявили *неправдиву інформацію* в освітніх медіатекстах політика, з'ясуйте, з якою метою він це робить: пародія; емоційний тиск; скомпрометувати; упередженість; вигода; політичний вплив; пропаганда.

2.8. З'ясуйте, чи має обраний Вами політик *наукові праці* й перевірте їх на *академічну доброчесність*.

Використайте *корисні посилання*:

https://my.plagscout.com/login	
https://my.noplagiat.de	академічна доброчесність
https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk	
http://ouci.dntb.gov.ua/	
http://www.nbuviap.gov.ua/bpnu/	
http://ouci.dntb.gov.ua/	наукова робота

3. Продовжуйте роботу над укладанням риторичної папки, додавши матеріали до теми.

Практичне заняття № 6

Тема: МЕДІАКУЛЬТУРА ОРАТОРА

I. Питання для теоретичного опрацювання:

1. Поняття про медіакультуру оратора.
2. Синкретизм медіакультури: медіа- та інформаційна грамотність, критичне мислення, соціальна толерантність, цифрова безпека візуальна грамотність, стійкість до впливів, фактчекінг, інноваційність тощо.
3. Критичний аналіз медіатексту.

II. Завдання для практичного виконання:

1. Підготуйте *ток-шоу* на тему «Проблеми реформування вищої педагогічної освіти» (до 40 хв.), розподіливши ролі модератора, викладачів вищої школи, студентів, вчителів, випускників, директорів шкіл, громадськості тощо.
2. Запишіть ваш *блог* на цю ж тему, розмістіть його в соціальних мережах. Не створюйте *фейки* (зверніть увагу на слайд «Фейки»). Представте блог у мультимедійному форматі на занятті.
3. Під час підготовки до заняття, критично проаналізуйте *блог* колеги (на вибір) за схемою «Критичний аналіз медіатексту» (див. «Інформаційний зміст навчальної дисципліни», тема 2.5. Медіакультура оратора, 2.5.3. Критичний аналіз медіатексту).

Практичне заняття № 7

Тема: РИСИ ТА ЖАНРИ АКАДЕМІЧНОГО КРАСНОМОВСТВА.

ЛЕКЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ ЖАНР АКАДЕМІЧНОГО КРАСНОМОВСТВА

*Говори з переконанням – слова й вплив
на слухача прийдуть самі собою
І. Гете*

I. Питання для теоретичного опрацювання:

1. Основні риси та жанри академічного красномовства.
2. Риторико-методичні вимоги до академічної лекції.
3. Етапи підготовки до лекції.
4. Структура лекції.
5. Риторичний аналіз лекції.

II. Завдання для практичного виконання:

1. Підготуйте елемент лекції на тему «*Онлайн-інструменти у викладанні мови/літератури в школі*» (до 7 хв.) врахувавши всі риторики-методичні вимоги. Супроводжуйте лекцію *фото, слайдами, колажем, флеш-мобом, соціальною рекламою* тощо. Представте в мультимедійному форматі на занятті.

2. Підготуйте запитання до колег на визначену тему лекції у форматі *прес-конференції*.

3. Продовжуйте роботу над укладанням риторичної папки, додавши матеріали до теми.

Практичне заняття № 8

Тема: ПРОМОВА В АКАДЕМІЧНОМУ КРАСНОМОВСТВІ

*Найпереконливіші промови саме ті,
де містяться найбільше образів.
К. Гельвецій*

I. Питання для теоретичного опрацювання:

1. Промова як жанр академічного красномовства. Історія виникнення й розвитку жанру промови. Античне епідейктичне красномовство: Аристотель і Цицерон. Ф. Прокопович – майстер епідейктичних промов. Види промов у сучасній школі: епідейктичні (похвальні, урочисті); євхаристичні (подячні); вітальні (з певної нагоди); агітаційні та ін.

2. Основні риси промови: змістовність, логічність, доступність, лаконічність, образність, емоційність тощо. Роль імпровізації у промовах.

3. Етапи підготовки та структура промови. Роль вступу і висновків у промові оратора. Елокуція промови. Мовні та виражальні засоби. Невербальна культура оратора під час виголошення промови.

II. Завдання для практичного виконання.

1. Підготуйте агітаційну промову на тему: «*Факультет іноземної та слов'янської філології СумДПУ імені А. С. Макаренка – це освіта, що змінює життя*», виявивши риторичну культуру оратора й застосувавши презентацію з

фото чи відеоматеріалами. Підбираючи фото, зверніть увагу на схему «На що варто звертати увагу в матеріалах з фото».

2. Підготуйте подячну промову навчальному закладу (факультету, кафедри, викладачам тощо) й розмістіть її на сайті факультету іноземної та слов'янської філології СумДПУ імені А. С. Макаренка.

3. Підготуйте похвалу рідному місту (селу) й розмістіть її в одному з соціальних медіа (див. схеми «Моє медіаполе» та «На що варто звертати увагу в соціальних мережах?»).

4. Укладіть «цитатник» із порад ораторові-промовцю щодо його невербальної культури (за бажанням – оформіть у вигляді оригінального «подарунку» колегам-магістрантам).

5. Продовжуйте роботу над укладанням риторичної папки, додавши матеріали до теми.

Практичне заняття № 9

Тема: РИТОРИЧНА КУЛЬТУРА ДОПОВІДІ (ВИСТУПУ, ПОВІДОМЛЕННЯ)

*Слово зробило нас людьми
І.П. Павлов*

I. Питання для теоретичного опрацювання:

1. Доповідь (виступ, повідомлення) і стаття: спільне і відмінне.
2. Етапи підготовки доповіді.
3. Риторичні вимоги до виголошення доповіді.
4. Мовні засоби організації доповіді.
5. Невербаліка та психологічний контакт доповідача зі слухачами.

II. Завдання для практичного виконання:

1. Підготуйте наукову доповідь (на 3-5 хв.) за матеріалами власної статті, підготовленої до збірника наукових праць магістрантів. Порівняйте статтю і доповідь, з'ясувавши відмінні ознаки написаного тексту статті й усної доповіді. Роздрукуйте статтю в необхідній кількості для колег і запропонуйте на занятті.

Урахувавши необхідність установалення діалогової взаємодії та

невербальний аспект зацікавлення слухачів, виголосить доповідь на практичному занятті.

Під час доповіді застосуйте *онлайн-інструменти*, виявивши інноваційність і креативність.

Групи	Інструменти
Комунікація з групою	Flowdock (https://www.flowdock.com/). Slack (https://slack.com/) GoToMeeting (https://www.gotomeeting.com/) WebEx (https://www.webex.com/) Appear.in (https://appear.in/) Yammer (https://www.yammer.com/) Skype (https://www.skype.com/uk/) Hipchat (https://www.stride.com/)
Управління проектом та завданнями	Asana (https://asana.com) Jira (https://ru.atlassian.com/software/jira) Trello (https://trello.com/)
Спільна робота	Google Docs (https://www.google.com/intl/uk_ua/docs/about/) Office Online (https://www.office.com/) Wiki (https://www.wikipedia.org/) Quip (https://quip.com/) Concept Inbox (http://conceptinbox.com/)
Інструменти спільної візуалізації	Padlet (https://uk.padlet.com) RealtimeBoard (https://realtimeboard.com) Mural (https://mural.co/) MindMaps (https://mindmup.com)
Інтерактивні вправи	LearningApps (https://learningapps.org) Playbuzz (https://playbuzz.com)
Спільне використання файлів	Google Drive (https://gsuite.google.com) Dropbox (https://dropbox.com)

2. Підготуйте *презентацію*, переглянувши поради її створення, наприклад, за такими ресурсами:

<https://www.mentimeter.com/>

helene.blowers@gmail.com

Розробка ефективних презентацій

та методики обміну знаннями

Helene Blowers | LibraryBytes.com | helene.blowers@gm

3. Запишіть мовні конструкції для утримування уваги слухачів під час виголошення доповіді (вступ, основна частина, висновки).

4. Продовжуйте роботу над укладанням риторичної папки, додавши матеріали до теми.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Тема 1: ПРОМОВА В АКАДЕМІЧНОМУ КРАСНОМОВСТВІ

Завдання:

1. Виголосіть *агітаційну промову* «Факультет іноземної та слов'янської філології СумДПУ імені А. С. Макаренка – це освіта, що змінює життя» в 11 класах шкіл чи в інших навчальних закладах і заігуйте майбутніх абітурієнтів.

2. Опублікуйте Вашу промову в ЗМІ й представте публікацію викладачу. Користуючись схемою «Практичні маркери: шість типів контенту», продумайте й обґрунтуйте:

- жанр тексту;
- тип контенту;
- цільова аудиторія;
- упередженість/неупередженість тексту;

- наявність/відсутність фейків;
- факти/судження;
- відсутність/наявність маніпуляції, пропаганди, дезінформації;
- соціальна толерантність: наявність/відсутність мови ворожнечі, наявність/відсутність етичних норм, стереотипів.

Наприклад, це може бути *блог-спогад «Незабутні хвилини навчання в СумДПУ»* або ін. жанр.

Тема 2: РОЗРОБКА ТРЕНІНГІВ

Завдання:

1. Розробіть програму (мета, завдання, тривалість, характеристика групи учасників, методи обладнання, місце проведення тощо) та план-конспект тренінгу з риторики на одну з поданих тем (або обраної самостійно, погодженої з викладачем):

1. Логічна культура оратора.
2. Психологічна культура оратора.
3. Невербальна культура оратора.
4. Мовленнєва культура оратора.
5. Мовний артистизм оратора
6. Ораторські секрети успішної акції (виголошення).
7. Мистецтво дискусії.
8. Харизма оратора.
9. Медіакультура оратора.
10. «Етос» оратора.

Примітка 1. Самостійна робота подається в електронному та друкованому варіантах.

Тема 3: МЕДІАКУЛЬТУРА ОРАТОРА
Щоденний захист від цифрової інформації
(поради від IREX)

1. Ознайомтеся з порадами IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність»: як розвивати критичне мислення, бути інформаційно стійкими, не піддаватися маніпуляції («Щоденний захист від цифрової інформації»).

<https://www.facebook.com/irexinukraine/posts/2940028159395761>

2. Пройдіть безкоштовний *онлайн-курс з медіаграмотності VERIFIED*, щоб дізнатися:

- як орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі;
- як розпізнавати дезінформацію та пропаганду;
- яким медіа довіряти;
- чому ми витрачаємо близько 5 років на соціальні мережі;
- як працює наш мозок та чому нами легко маніпулювати;
- як захистити себе і близьких людей від маніпуляцій.

Увага: Підтвердженням пройденого онлайн-курсу є *сертифікат*, який необхідно представити викладачу.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

1. Е-газета «РИТОРИКА»

Завдання: Підготуйте *авторську колонку* на тему «*Риторична культура вчителя*» до е-газети «Риторика».

2. Підготуйте *статтю* з актуальних питань риторики й подайте до друку до студентського збірника статей.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Абрамович С. Д., Чикарькова М. Ю. Риторика. Київ: Центр навч. л-ри, 2004. 472 с.
2. Білоусова Т. П. Риторика: навч.-метод. посіб. / Т. П. Білоусова, Кам'янець-Поділ. ун-т ім. І. Огієнка, каф. слов'ян. філології та заг. мовознавства. Кам'янець-Подільський: Буйницький О. А., 2011. 252 с.
3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація. Київ: Академія, 2006. 256 с.
4. Голуб Н. Б. Риторика. Черкаси: Вид-во ЧНУ, 2003.
5. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі. Черкаси: Брама-Україна, 2008. 400 с.
6. Каньоса П. С. Риторика: навч. посіб. / П. С. Каньоса; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г., 2011. 207 с.
7. Коваленко С. Сучасна риторика. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 184 с.
8. Колотилова Н. А. Риторика. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
9. Куньч З. Українська риторична термінологія: історія і сучасність: монографія. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2006. 216 с.
10. Куньч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 496 с.
11. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика. Київ: Вища школа, 2006. 311 с.
12. Олійник О. Б. Риторика. Київ: Кондор, 2009. 169 с.
13. Онуфрієнко Г. С. Риторика: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
14. Сагач Г. М. Риторика. Київ: Ін Юре, 2000. 568 с.
15. Семеног О. Культура наукової української мови: навч. пос. / за ред. Л. І. Мацько. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2008. 252 с.
16. Семеног О. М. Українська культуромовна особистість учителя: теорія і практика: монографія. Глухів: ГДПУ імені О. Довженка, 2008. 298 с.
17. Сербенська О. Культура усного мовлення: практикум: навч. пос. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
18. Сивачук Н. П. Академічна риторика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. канд. пед. наук. проф. Н. П. Сивачук. Умань: Сочінський [вид.], 2013. 374 с.
19. Спанатій Л. С. Риторика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Ін Юре, 2008. 144 с.
20. Хоменко І. В. Еристика: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 280 с.
21. Чибісова Н. Г., Тарасова О. І. Риторика. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 228 с.

Допоміжні

1. Абрамович С. Д. Риторика загальна та судова. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 416 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 342 с.
3. Байсара Л. І. Опорний конспект лекцій з курсу «Риторика»: посібник. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2008. 234 с.
4. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: навч. посібник. Київ: Кондор, 2003. 264 с.
5. Голуб Н. Б. Самостійна робота студентів з риторики. Черкаси: Брама – Україна, 2008. 232 с.
6. Глазунов С. В. Основи ораторського мистецтва та методики проведення занять. Дніпропетровськ: РВВДНУ, 2001. 144 с.
7. Гончарова О. М. Античне красномовство як дискурсивний феномен культури: монографія. Київ: НАКККіМ, 2011. 272 с.
8. Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навч. посіб. Київ: КНУТД, 2013. 245 с.
9. Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за національне «Я». Київ: Академія, 2001. 240 с.
10. Культура мовлення вчителя-словесника / уклад. О. М. Горошкіна. Луганськ: Навчальна книга, 2007. 111 с.
11. Нечволод Л. І., Паращич В. В. Риторика: збірник навчальних і контрольних вправ і завдань. Харків: Торсінг, 2004. 176 с.
12. Ораторське мистецтво: навч.-метод. посіб. / авт.-уклад: І. М. Плотницька та ін., за ред. І. М. Плотницької, О. П. Левченко. Київ: НАДУ, 2011. 126 с.
13. Ораторське мистецтво: підручник / М. П. Требін та ін., за ред. М. П. Требіна, Г. П. Клімової. Харків: Право, 2013. 207 с.
14. Осипова Н. Б., Воднік В. Д., Клімова Г. П. Ораторське мистецтво: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. юрид. спец. Харків: Одиссей, 2007. 144 с.
15. Основи ораторського мистецтва: практикум / уклад. О. І. Когут. Тернопіль: Астон, 2005. 296 с.
16. Павлюк Л. С. Риторика, ідеологія, персуазивна комунікація. Львів: ПАІС, 2007. 168 с.

Інформаційні ресурси

Бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка: офіц. сайт. URL: <http://library.kubg.edu.ua>.

Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова»: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrbook.net>.

Електронна бібліотека України. URL: <http://lib.com.ua>

Електронна бібліотека України ElibUkr. URL: <http://www.elibukr.org/uk/>.

Електронна бібліотека україномовної літератури ЧТИВО. URL: <http://chtyvo.org.ua>

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського URL: <http://nbuv.gov.ua/node/2456>

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого: офіц. сайт. URL: <http://www.nplu.org>.

Академия риторики: Тренинговый центр. URL: <http://buglakova.ru/1>

Антисуржик: словник URL: <http://www.rozum.org.ua/index.php?a=list&d=19&t=dict&w1=%D0%90>

Бредемайер К. Чёрная риторика: Власть и магия слова: аудиокнига. URL: <http://asbook.ru/abooks/business/787-chernaya-ritorika.html>

Бредемайер К. Искусство словесной атаки: аудиокнига URL: <http://asbook.ru/abooks/business/593-iskusstvo-slovesnoy-ataki.html>

Карнеги Д. Язык убеждения: аудиокнига. URL: <http://asbook.ru/abooks/psihologia/584-yazyk-ubezhdeniya.html>

Мацько Л. І. Риторика: підручник URL: http://pidruchniki.com.ua/00000000/ritorika/ritorika_-_matsko_1_i

Олійник О. Риторика: підручник URL: http://pidruchniki.com.ua/15840720/ritorika/ritorika_-_oliynik_ob

Orator.biz: Университет риторики и ораторского мастерства под руководством Сергея Шипунова. URL: http://www.orator.biz/?resultpage=1&s=38&d_id=175

Поварнин С. И. Теория спора: аудиокнига URL: <http://asbook.ru/abooks/psihologia/582-teoriya-spora.html>

Поль Л. Сопер. Основы искусства речи. Библиотека Якова Кротова URL: http://krotov.info/lib_sec/18_s/sop/er_00.htm

Хоменко І. В. Еристика. Мистецтво полеміки: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 192 с. URL: <http://pda.coolreferat.com/>

Науково-методичні праці В. Герман з риторики

1. Академічна риторика: інтегрована програма навчального курсу (другий рівень освіти). Суми, 2020. 24 с. (**Сертифікат IREX**).

2. Василенко В., Герман В. Академічна риторика: навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Суми: ФОП Наталуха А. С., 2011. 276 с.

3. Герман В. Сучасна риторика вищої школи: програма навчального курсу. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2014. 20 с.

4. Герман В. Спецкурс «Академічна риторика» в системі фахової підготовки вчителя-філолога. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2008. № 10. С. 49-59.

5. Герман В. Етичні джерела народного золотослова в сучасному риторичному ідеалі. *Філологічні науки*. Суми: Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. С. 59-68.

6. Герман В. В. Мовно-риторичні аспекти фольклорного дискурсу: монографія. *Фольклор: мовно-літературні особливості дискурсу*. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2012. С. 91-141.

7. Герман В. В. Риторична культура як основа формування риторичної особистості вчителя. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. С. 64-67.

8. Герман В. Роль доповіді у формуванні риторичної культури філолога (з досвіду практичної роботи). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. С. 40-50.

9. Герман В. Промова в системі формування риторичної культури майбутнього філолога (з досвіду роботи). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. № 1. С. 60-66.

10. Герман В. В. Риторична особистість учителя-філолога. *Filologia, sociologia i kulturoznawstwo. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki* (30.09.2015 – 01.10.2015). Warszawa Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. С. 71-74.

11. Герман В., Громова Н. Сучасні орієнтири формування мовнокультурологічної компетенції педагога (з досвіду викладання української мови за професійним спрямуванням). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. № 9 (83). С. 219-229.

12. Герман В. Риторична культура вчителя в академічному просторі: навч. пос. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. 190 с.

13. Герман В., Громова Н.. Полемічна культура сучасного викладача й учителя української мови та літератури. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. – № 4 (88). – С. 17-27.

14. Герман В. Інтеграція проєкту IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» і курсу «Сучасна риторика». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. № 2 (96). С. 12-23.

15. Герман В.В. Синкретизм риторичної культури вчителя. *Nowoczesna nauka: teoria i praktyka: Mater. III Międz. Konf. Nauk.-Prakt. / Pod red. S. Gorniaka*. Katowice: Nowa nauka, 2019. S. 67-69.

16. Ораторське-мистецтво філолога-доповідача. *Nowoczesna nauka: teoria i praktyka: Mater. II Międz. Konf. Nauk.-Prakt. / Pod red. S. Gorniaka*. Katowice: Nowa nauka, 2018. s. 121-125.

17. Герман В. Формування риторичної особистості вчителя: проблемно-пошукові завдання для самостійної роботи. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (25-26 квітня 2019 року): збірник тез*. Бердянськ: БДПУ, 2019. С. 85-87.

18. Герман В. Формування риторичної культури філолога-доповідача: *Формування мовного естетичного ідеалу засобами навчальних дисциплін: м-ли*

міжнар. конф. 25 квітня 2019 р. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019.

19. Герман В. Полемічна культура викладача вищої школи: *М-ли V міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін»* (16 квітня 2019 р.). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. С. 161-166.

20. Герман В. Основні риси академічного красномовства вчителя. *Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти: зб. наук. праць матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18 квітня 2019 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. Н. П. Муранова. Київ: НАУ, 2019. С. 54-58.*

21. Іван Франко – титан слова: націєтворчий, лінгвориторичний і синтаксичний виміри: монографія / авт. кол. В. Герман, Т. Дробна, Т. Ковган, Н. Харченко; за заг. ред. В. Герман. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 134 с.

22. Невербальні засоби комунікації як запорука успіху оратора (тези магістрантів слов'янського відділення Інституту філології) / за ред. В. В. Герман, Н. Соларьової. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2014. 48 с.

23. Риторична особистість: теорія і практика / за ред. В. В. Герман. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. 42 с.

24. Риторика: від теорії до практики (у таблицях і схемах) / за ред. В. В. Герман. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 70 с.

25. Система тренінгів з риторики / укл. В. Герман, І. Куликовська. Суми: Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 80 с.

26. Сучасна риторика вищої школи: зразки жанрів та поради ораторам (риторичний доробок магістрантів слов'янського відділення Інституту філології) / за ред. В. В. Герман, Д. М. Пишної. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. 68 с.

27. У пошуках риторичного ідеалу: практичні здобутки магістрантів факультету іноземної та слов'янської філології / за ред. В. В. Герман. Суми: ФОП Цьома С. П., 2016. 92 с.

28. Герман В. Медіакультура оратора: з досвіду впровадження сертифікованої програми «Академічна риторика» у вищій педагогічній освіті. *Інфомедійна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти*. Київ: Академія української преси, 2021. С. 60-66.

29. Герман В. Методика інтеграції інфомедійної грамотності в «Академічну риторику» (організація самостійної роботи студентів). *Методика інтеграції в проєкті «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність*. Київ: Академія української преси, 2021

30. Герман В. Інтеграція проєкту IREX «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» і курсу «Сучасна риторика». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. № 2 (96). С. 12-23*

ВРАЗИ ВИКОНАНИХ СТУДЕНТАМИ ЗАВДАНЬ ІЗ ІНФОМЕДІЙНИМ КОМПОНЕНТОМ

Завдання для практичного виконання:

1. Змодельуйте дискусію або полеміку (на вибір) на тему: «Проблеми освіти у виступах і публікаціях українських політиків», застосувавши різноманітні полемічні прийоми, тези, аргументи, контраргументи (уся група готує дискусію чи полеміку колективно).

2. Готуючись до дискусії (полеміки), зробіть висновок про рівень *медіакультури* обраного Вами політика через виконання таких завдань:

2.1. Оберіть для аналізу *медійну діяльність* певного політика, який опікується питаннями освіти.

2.2. Дослідіть його *публічну медійну діяльність*: виступи в парламенті, у громадських місцях, у мас-медіа (телебаченні, радіо, друкованих медіа, соціальних мережах, інтернет-сайтах). Використовуйте інформацію різного формату: блоги, відео, новини, соціальні мережі тощо. Користуйтеся схемою «*Моє медіаполе*».

2.3. *Пошук інформації* проводьте ефективно:

– використовуйте конкретні описові ключі слова для звуження пошуку та одержання точніших результатів;

– використовуйте для пошуку синоніми;

– використовуйте символи *, «», & для виділення конкретних слів або висловів;

– зосереджуйте увагу на типах доменів URL: .com = компанія, .gov = веб-сайт державного органу, .edu = навчальна установа, .org = організація;

– чітко визначаєте формат інформації (блог, відео, новини, соціальні мережі);

– використовуйте якомога більше джерел інформації.

2.4. Переглядаючи *телевізійні передачі* з участю вибраного вами політика, аналізуйте:

– хто власник каналу і чому саме на ньому виступає політик (пригадайте табл. «*Власники медіа*»);

– чи є політик справжнім експертом у питаннях освіти та інших проблемах, які він коментує;

– чи можна, як і де перевірити інформацію, джерела інформації, подію, матеріали тощо, про які говорить політик;

– чи апелюють його виступи до ваших емоцій і яких саме (перегляньте схему «*Колесо емоцій*»).

2.5. Перегляньте *медіатексти* обраного Вами політика з питань освіти, проаналізуйте їх за аспектами, поданими в схемі NEWS (див. дод.).

2.6. Зверніть увагу: *факти чи судження* переважають в освітніх медіатекстах обраного Вами політика. Користуйтеся схемою «*Факти vs Судження*».

2.7. Якщо Ви виявили *неправдиву інформацію* в освітніх медіатекстах політика, з'ясуйте, з якою метою він це робить: пародія; емоційний тиск; скомпрометувати; упередженість; вигода; політичний вплив; пропаганда.

2.8. З'ясуйте, чи має обраний Вами політик *наукові праці* й перевірте їх на *академічну доброчесність*.

Зразок виконання А. Симончук

Проблеми освіти у виступах і публікаціях українських політиків

Ми розумніші за тих, кого обираємо
Михайло Жванецький

Сьогодні ми є свідками ґрунтовних змін у всіх галузях життєдіяльності. Насамперед нас цікавить тема освіти, оскільки ми з Вами й самі є освітянами – людьми, що безпосередньо залежать від новацій нашого нового уряду в освітній системі.

Прихід нового президента в 2019 році ознаменував зміну майже всього керівного апарату України. Ці змін торкнулися й Міністерства освіти й науки України. «Віжки» управління освітою 29 серпня 2019 Лілія Гриневич передала молодій міністерці Ганні Новосад.

Що ми знаємо про це «нове обличчя»?

Новосад Ганна Ігорівна (нар. 28 липня 1990, Ладижин, Вінницька область) – український урядовець, народний депутат України, міністр освіти й науки України з 29 серпня 2019 по 4 березня 2020 р., у 2017-2019 – генеральний директор директорату стратегічного планування та євроінтеграції Міністерства освіти і науки України.

Навчалася в Українському гуманітарному ліцеї при КНУ імені Т. Шевченка, який закінчила 2007 року та отримала загальну середню освіту. Потім вступила до Національного університету «Києво-Могилянська академія», де вивчала політологію. Здобувши в 2011 році освітній ступінь бакалавра, поїхала на навчання за кордон. Будучи стипендіаткою Фонду Відкритого Суспільства (Фонду Сороса), вступила до Університету Маастрихту в Нідерландах. Через два роки отримала ступінь магістра з європейських студій. Частково володіє англійською та німецькою мовами.

Шановні колеги, на основі цих даних, як Ви вважаєте, чи доцільним є прийняття на таку серйозну й відповідальну посаду досить молодій особі (29 років)? Чи відповідає освіта Ганни Новосад посаді. Яку вона обіймала?

Питання досить дискусійні: з одного боку – це молода кров, що йде разом у ногу з технічним прогресом, краще розуміє молодь і може внести певні новоуведення, що полегшать навчальний процес; з іншого боку – це зовсім юна особа, котра, насамперед, не має ще життєвого досвіду, і найголовніше – ні педагогічної освіти, ні досвіду роботи з дітьми, ні елементарних знань про навально-педагогічний процес, окрім тих, які отримала, коли була школяркою та

студенткою. І загалом, як людина, що вивчала політологію, може реформувати освіту? Тому такий вибір нової міністерки видається досить сумнівним.

Не можна не звернути уваги на скандал, у який потрапила міністерка.

Великий шквал емоцій серед українців здійняв допис Ганни Новосад у мережі фейсбук, на який відверто відгукнулася доктор філологічних наук Ірина Фаріон.

Anna Novosad is with Sergey Babak and Oleksiy Honcharuk in Верховная рада. 29 August at 22:17 · 🌐

💙💛

Йдучи з МОН в Парламент, я чесно кажучи, не думала, що так швидко повернусь назад. Вдячна Парламенту, Президенту, та Прем'єру за аванс довіри. Це саме аванс. Висновки лише по діям та результатам. Я переконана, що політика має бути цивілізованою. А у сфері освіти вона ще й точно має бути тяглою. Щоправда останнє - лише там, де розпочались правильні та довгоочікувані зміни. А тому Нова Українська Школа - продовжить бути пріоритетом і цього Уряду. Я особисто налаштована на тісну співпрацю з усіма агентами змін, які останні 2 роки робили зміни в школі можливими. Крім того, спільно з Комітетом з питань освіти, науки та інновацій напрацюємо та представимо план змін у підходах до управління та фінансування у вищій освіті та науці. Знаю, це поки загальні слова. Мені ще необхідно сформувати команду для напрацювання конкретних планів дій. Радію, що вже завтра зможу зустрітись з Міністром Ліліє Гриневич та цивілізовано перейняти справи. Найнагальніші задачі перших двох тижнів, окрім формування команди, - робота зі складним проектом Держ бюджету на 2020 рік та підготовка проекту Закону України "Про повну загальну середню освіту". Буду вдячна за вашу конструктивну співдію.

👍❤️😂 3.1K 461 comments 182 shares

Ось що з цього приводу думає Ірини Фаріон: «Це зе-катастрофа. Іншого, звісно, я й не очікувала. Проте зробити щонайменше дев'ять помилок різного характеру – від синтаксичних, граматичних до стилістичних – Азарову було теж під силу. Може б, цій Новосад піти на якісь курси. Міністр-плагіатор Гриневич пішла, міністр-безграмотність у двері. Вибачте, що не всі помилки виправила».

Anna Novosad разом з Sergey Babak та
Oleksiy Honcharuk у Верховная рада.

...

29 серпня о 22:17 · Facebook for Android · 🌐

Йдучи з МОН в Парламент, я, чесно кажучи, не думала, що так швидко повернусь назад. Вдячна Парламенту, Президенту, та Прем'єру за аванс довіри. Це саме аванс. Висновки лише по діям та результатам. Я переконана, що політика має бути цивілізованою. А у сфері освіти вона ще й точно має бути тяглою. Щоправда останнє - лише там, де розпочались правильні та довгоочікувані зміни. А тому Нова Українська Школа - продовжить бути пріоритетом і цього Уряду. Я особисто налаштована на тісну співпрацю з усіма агентами змін, які останні 2 роки робили зміни в школі можливими. Крім того, спільно з Комітетом з питань освіти, науки та інновацій напрацюємо та представимо план змін у підходах до управління та фінансування у вищій освіті та науці. Знаю, це поки загальні слова. Мені ще необхідно сформувати команду для напрацювання конкретних планів дій. Радію, що вже завтра зможу зустрітись з Міністром Лілією Гриневич та цивілізовано перейняти справи. ю → завтра!
Найнагальніші задачі перших двох тижнів, окрім формування команди, - робота зі складним проектом Держ бюджету на 2020 рік та підготовка проекту Закону України "Про повну загальну середню освіту". Буду вдячна за вашу конструктивну співдію.

І в той же час є ще один допис про любов і важливість державної мови, зокрема на телебаченні.

Як Вам такий перебіг подій? Чи може людина, що припускається мовних помилок, керувати освітнім процесом країни?

Думки «За»

Тетяна Череп-Пероганич, письменниця й журналістка:

«Я письменниця, редактор, але, зізнаюся, сама інколи знаходжу і в своїх творах, і в своїх дописах помилки. Особливо, ті дописи, що в соцмережах, вони зазвичай пишуться нами на ходу. Це треба вже зовсім нічим не займатися, щоб перед тим, як винести якусь інформацію на загальний Фейсбук, сидіти і звіряти всі коми та крапки. Знаєте, яка в наш час найбільша проблема в українському суспільстві – це не безграмотність, зовсім ні, це нелюбов, заздрість, а часом і підлість у відношенні до інших та неповага до влади (хто б її не представляв). Можна ж було, коли це добрі наміри, написати зауваження Новосад у приват, та би прислухалася чи ні. Але, принаймні, це було б чесно. А висміяти когось на загальний – для цього багато розуму не треба».

Владислава Максимова, Українська школа урядування:

«Вважаю, що потрібно змінити акцент. Критично – наполягати на помилках. Культура спілкування в соцмережах не передбачає жорсткого дотримання правил граматики, тому треба бути реалістами і не виносити вирок передчасно. Важливіше, якщо у новопризначених посадовців є бажання зростати над собою».

Сергій Пойда, викладач Вінницької академії неперервної освіти:

«На мою думку, кожен фахівець повинен бути грамотним. Однак, якщо людина пише із мобільного телефону, в гру вступає Т9. І тут можуть бути варіанти».

Сергій Клімович, журналіст і блогер:

«Там помилок особливих немає. Фактично тема роздута через ті чи інші мотиви. Моя точка зору, як фахівця з SMM і PR, в тому, що ЛОМи можуть собі дозволити помилки, бо зовсім без них – це граматичний нацизм і не особистісний текст, а агітка від прес-служби. Тому помилки навіть мусять бути».

Віталій Голубєв, секретар Національної спілки журналістів України:

«Я думаю, набагато більшим негативом є те, що суспільству намагаються нав'язати обговорення подібних питань. Тому що це – підміна змісту формою. Хоча особисто я лише підтримую грамотність. Але, звісно, є й ті, хто вважає: державний посадовець, а тим більше міністр освіти, не має права допускати помилок навіть у соцмережах».

Думки «проти»

Олена Промська, учитель української мови та літератури Полтавської гімназії №17:

«На мою думку, важливо, щоб публічні особи сліdkували за власними дописами в соціальних мережах. Особливо це стосується міністра освіти і науки. Ми вчимо дітей бути грамотними в усному й писемному мовленні, наводимо приклади відомих людей. Сучасні вчителі для цього використовують той самий Фейсбук, роблять дітям посилання на статті. Щоб навчати дітей, потрібно подавати власний приклад. Ніхто не забороняє помилятися, та все ж таки краще сліdkувати за мовленням».

Олена Концевич, журналіст, ведуча радіо «Вголос ФМ»:

«Це з розряду «чи не дуже страшно, що хірург не вміє користуватись скальпелем». Банальне невміння послуговуватися на письмі мовою, яка є наріжним каменем твого відомства, – це не лише черговий мінус для в принципі сумнівного нового парламенту, але й подвійний сором: іспанський – для освічених українців, пекучий – для пані Новосад. Сьогодні найняти редактора, якщо не вмієш писати грамотно сам, – елементарно».

Сергій Рачинський, медіааналітик Інституту демократії ім. Пилипа Орлика:

«Помилки в соціальних мережах – це не злочин. Але у випадку з міністеркою освіти і науки, її текст демонструє, що українська мова не є мовою її професійної діяльності. Сам спосіб висловлюватися дає підстави вважати, що у неї досить обмежений досвід формулювання думок і тез саме українською мовою. Окремо необхідно зазначити, що написанні слів «президент» і «прем'єр» з великої літери – це типова професійна деформація держслужбовця. В сфері освіти і науки це неприпустимо».

А як щодо нашої з Вами культури мови? Можливо, хтось побачив помилки у висловлюваннях цих експертів, що були «за» й «проти»?

Що ж, а тепер перейдемо до розгляду тих змін, які нам пропонує молода міністерка, а також проаналізуємо її медіаграмотність.

12 листопада 2019 року на телеканалі НАШ (новий власник каналу батько проросійського антиукраїнського депутата Євгена Муравйова – Володимир Муравйов) відбулася прес-конференція Ганни Новосад, на якій вона представляла свою команду та розповідала про пріоритетні напрямки роботи. Послухайте, будь-ласка.

Відео (перші 9 хв) https://www.youtube.com/watch?v=e_oy2cgeX7o

Чи не здається Вам дивним, що під час цієї презентації Ганна Новосад не керувалася ніякими офіційними чи статистичними даними, а послуговувалася суто своїми судженнями, які не мають жодної доказовості? Чим це може бути

спричинено? Чи довірилися б Ви такій людині, якби нічого про неї не знали? Чи виникають у Вас позитивні емоції на основі перегляду цього відео-фрагменту?

Особисто в мене виникають переважно емоції несхвалення, оскільки розповідь Ганни Новосад не викликає довіри. Загальними фразами можна говорити про будь-які речі у світі, але чи буде така розмова дівою й результативно?

Подібну позицію Ганна Новосад демонструє й під час інтерв'ю на «Радіо НВ», головним редактором якого є Калниш Валерій, що жодним чином не пов'язаний із політичною діяльністю (відео [https://www.youtube.com/watch?v= a8ywA5oHQ8](https://www.youtube.com/watch?v=a8ywA5oHQ8)).

Якісно іншою постає розмова міністерки на програмі «Сніданок з 1+1». Дозволю Вам нагадати, що канал 1+1 належить пану І. Коломойському (відео <https://www.youtube.com/watch?v=EQ-jgqywM1M>).

Під час розмови на радіо та прес-конференції Ганна Новосад зазначала, що пріоритетними напрямками реформування системи освіти є подальше запровадження НУШ. Але в даному випадку міністерка оперує точною інформацією, посилається на документи й закони, називає точні цифри. Чи не здається дивним той факт, що зі зміною каналу змінюється й зміст мовлення? Про що це свідчить?

Зміни відбуваються й відбудуться не тільки в школі, а й в університетах. Наступний допис саме про це. Зверніть, будь ласка, увагу, що в представленій публікації авторка також робить посилання на закони та офіційні дані.

Anna Novosad

25 грудня 2019 р. · 🌐

Більше змін у вищій освіті.

Вчора зробили надважливий крок у напрямку реформи університетської освіти. Уряд схвалив іншу філософію фінансування вишів - на основі формули, на основі якісних показників діяльності університетів, а не на основі кількості студентів. Наша мета - створити інші економічні стимули для університетів, аби підштовхнути їх ставити якість освіти і перспективи випускника/ці на ринку праці поперед усього іншого. Більше про новий підхід до підтримки вищої освіти з наших з вами публічних коштів, а також про решту принципів нашої політики у вищій освіті тут

<https://drive.google.com/.../1obC0K1NMhh9soat7LK9y-ughV4.../view>

Нагадаю також, що тиждень тому ВР схвалила низку важливих змін у вищій освіті, запровадивши також систему KPI для ректорів, за якими буде вимірюватись ефективність управління та буде можливість приймати управлінські рішення засновнику. У міністрів та заступників KPI є. Чому б їм не бути у ректорів?:)

Більше про прийняті законодавчі зміни тут <https://mon.gov.ua/.../zakon-shodo-zmin-u-vishij-osviti-yakij...>

У 2020 чекайте на ще більше змін для університетів. У першу чергу, більше інструментів фінансової автономії.

PS змін у підході до фінансування не було б, якби не потужна команда Єгор Стадний Олег Шаров та усього директорату вищої освіти та освіти дорослих МОН. А також Vladimir Bakhrushin.

Чи свідчить про необізнаність Ганни Новосад у справі, якою вона займається, той факт, що під час живого спілкування (окрім телеканалу 1+1) міністерка не може навести конкретні приклади, посилатися на офіційні джерела, а говорить загальним фразами?

Проаналізувавши велику кількість інтерв'ю та відео з телепрограм, я зробила невтішний висновок: майже під час кожного спілкування з журналістами Ганна Новосад оперує одними й тими ж словами й реченнями, що свідчить або про бідність її мови, або про завчасно заучений текст. Але відповідь на це питання наразі навряд чи хтось дасть.

На Вашу думку, Ганна Новосад особисто змінила щось у освітній системі чи просто продовжила свій шлях стежкою, яку проклала Лілія Гриневич?

Щоб змінили Ви, якщо б були на її місці? Вважаю, кожному з нас необхідно про це задуматися, адже, як показує практика, не потрібно прикладати занадто багато зусиль для здобуття освіти та досвіду, щоб займати такі високі й серйозні посади.

Узагальнюючи, можна сказати, що Ганна Новосад занадто молода та необізнана для продуктивної діяльності на такій високій посаді. Її медійна діяльність свідчить про те, що вона наразі не готова вільно говорити на освітні теми без попередньої підготовки, адже для дописів у мережі фейсбук можна віднайти досить гарний матеріал, який буде достатньо інформативним.

Завдання для практичного виконання:

Підберіть *медіатекст* з актуальних проблем регіону (друковані медіа, соціальні мережі, інтернет-сайти, блоги тощо) й схарактеризуйте його логічну культуру: дотримання законів логіки; застосування системи логічних доказів; наявність/відсутність логічних помилок. Виконайте критичний аналіз медіатексту за схемою.

admin

<http://www.dancor.sumy.ua/articles/politics/317580>

08.06.2020 16:5620911

БАЙДУЖІСТЬ ДО ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ МІСТА ВБИВАЄ СУМЧАН

5 червня в усьому світі відзначають Всесвітній день охорони довкілля, аби привернути увагу до проблем навколишнього природного середовища та вимагати від влади розв'язання екологічних проблем, наслідки яких вбивають більше населення, ніж війни чи стихійні лиха. На жаль, у м. Суми таких проблем дуже багато, з кожним роком вони накопичуються й загострюються через їхнє ігнорування міською владою.

Сьогодні всі ми бачимо катастрофічну ситуацію в місті з онкологічними захворюваннями, слабким імунітетом і взагалі станом здоров'я людей. Зараз зустріти абсолютно здорову людину практично неможливо. Ключову роль у цьому відіграє наше довкілля: якість води, повітря, ґрунтів. Тому необхідно боротися з однією з причин жахливої ситуації зі здоров'ям. Скільки не будуй та не ремонтуй лікарні, здоровішими люди не будуть.

Хочу обговорити екологічні проблеми, до яких теперішній міській владі немає діла.

Це жахлива ситуація з пестицидами в районі Тепличного, які містяться на території зруйнованого складу і лежать просто неба. З кожним дощем вони просочуються в ґрунт, труять навколишні землі й городину, випаровуються в повітря та, можливо, потрапляють у Косівщинське водосховище, з якого вода потрапляє в річку Псел і в один із міських водозаборів. Таким чином, ці страшні канцерогени можуть потрапляти в питну воду, що тече з крана, та в центральну річку міста. Тому це не проста локальна екологічна проблема, а загроза глобальної екологічної катастрофи в місті. Роками міська влада не хоче вирішити дану жахливу ситуацію і просто замовчує її.

Скидання нечистот у річку Псел комунальним підприємством «Міськводоканал», яке довели до статусу «лідерів» забруднювачів України! У ЗМІ та соціальних мережах постійно

з'являються публікації про те, як річкою пливають нечистоти, стоїть сморід, який не дозволяє підійти до краю берега! Обладнання очисних споруд є застарілим, воно не модернізується, а значить, неочищені стоки, фосфати, нітрати скидаються в річку.

Окрема проблема - незадовільна якість питної води, яка поки що є в кранах жителів міста. Поки міська влада запевняє, що містяни п'ють якісну воду, сумчани кожного разу переконуються у неправдивості цих слів, коли змінюють картриджі фільтрів грубого очищення у своїх домівках! Люди все частіше п'ють воду та готують їжу з бутильованої води.

Поводження з твердими побутовими відходами. Сумський полігон твердих побутових відходів вичерпує свої ресурси, там уже сьогодні справжній жах! На полігоні відсутня переробка й сучасні технології захоронення. Речовини, які виділяються внаслідок хімічних реакцій на полігоні твердих побутових відходів, здатні перетворити територію навколо Сум на одну суцільну зону екологічного лиха. Адже небезпечні хімічні речовини й бактерії просочуються в ґрунт, потрапляють у повітря та ґрунтові води, отруюючи життя на відстані десятків кілометрів від звалища. А те, як проводяться конкурси на визначення операторів з вивезення сміття, є полем для діяльності правоохоронних органів.

Хаотична забудова біля водойм, у прибережній захисній смузі, що забезпечує збереження водності річок і озер. Кожен водний об'єкт повинен мати 50-метрову захисну смугу, в зоні якої заборонено будівництво та ведення господарчої діяльності. Але сьогодні міська влада знову хоче збудувати багатопверховий будинок по вулиці Харківській біля мосту в захисній зоні. Наша команда переконана, що міська влада не може вчиняти незаконні дії, там будувати не можна за законом, у цьому місці має бути парк! Прогуляйтеся вулицею Заливною й подивіться, що відбувається там.

На нашу думку, під будівництво незаконно було роздано й землі лісового фонду.

Я зупинився лише на декількох основних екологічних проблемах. Ці питання постійно підіймалися мною та ставилися особисто перед керівництвом міста, коли я працював у Сумській обласній державній адміністрації. Державною екологічною інспекцією неодноразово проводилися перевірки, виписувалися приписи, більшість з яких зухвало проігноровано міською владою Сум.

Екологічна ситуація в Сумах безперечно доводить недолугість управління нинішньої міської влади, її безвідповідальне ставлення до нашого здоров'я та здоров'я наших дітей.

Основним пріоритетом влади повинно бути створення екологічно безпечних умов життя населення, збереження нашого унікального природного середовища та затвердження стратегії екологічної політики міста Суми для чіткої й послідовної реалізації завдань з охорони навколишнього середовища.

Переконаний, що для розв'язання цих проблем має бути розуміння, що робити, і бажання це робити. Можливості в державі насправді є, але потрібно, щоб у владі були люди, які розуміють, як треба діяти. До команди Дмитра Живицького входять науковці й фахівці з багаторічним досвідом з цих питань. Запрошуємо всіх, кому не є байдужою доля Сум, долучатися до нас. Нам потрібні ваші ідеї, а місту - фахові люди. Ми відкриті до співпраці!

Пишіть та долучайтеся у соціальних мережах: електронна адреса – sumyteam@gmail.com, сторінка у фейсбуці – <https://www.facebook.com/SumyTeam>

Дмитро Живицький, корінний сумчанин, державний управлінець

Зразок виконання І. Німенко

«Данкор» – це сумський міський тижневик, регіональне суспільно-політичне й рекламно-інформаційне періодичне видання, що видається з 1992 р. Видавець – ТОВ «Данкор Медіа», ТД «Петр и Павел». Мета видання – висвітлювати найактуальніші міські та регіональні новини політики та економіка, останні міські події, цікаві статті на тему культури і мистецтва, спортивні події, правові питання та бізнес-новини.

Позиція видання не заангажована. Подаються різні точки зору на конкретні явища та події, друкуються підтверджуючі або спростовуючі коментарі тощо.

Контент готується як за кошти замовників, так і за рахунок незалежних джерел фінансування.

Цільова аудиторія – мешканці регіону (за виключенням дітей).

Стаття Д. Живицького «Байдужість до екологічних проблем міста вбиває сумчан» була опублікована у газеті «Данкор» 8.06. 2020 р.

Автор логічно виклав свій матеріал: постановка проблеми, зв'язок її зі світовими тенденціями, мета публікації, акцентуація на конкретних питаннях, шляхи, методи і перспективи вирішення проблем, висновки, залучення до обговорення та співпраці.

Автор обрав тему, яка турбує усіх мешканців регіону (країни та світу загалом), – екологічна ситуація. На конкретних прикладах він продемонстрував загрози, що виникли внаслідок непродуманої, безвідповідальної чи суто комерційної політики можновладців Сумщини.

Автор висловлює колективну і власну думку щодо означених питань.

У статті поєднані факти і судження, проте лише в окремих випадках автор посилається на першоджерела, інколи робить це опосередковано.

Заголовок статті відбиває сутність проблеми, заохочує до прочитання тексту, спрямований на емоційне сприйняття подальшої інформації. Подальша інформація розкриває зміст заголовку.

Текст статті, побудований на фактах і судженнях, покликаний вплинути на читача і спонукати до дій щодо вирішення екологічних проблем регіону. Проте не спонукає до повсякденного використання природних ресурсів.

Факти, представлені у статті, вдумливий читач легко може перевірити. Проте він повинен докласти певних зусиль для пошуку цієї інформації. Адже посилення, переважно, опосередковані. Можливо, автор свідомо змушує читача заглибитися у поставлені питання, детально проаналізувати ту екологічну ситуацію, в якій він живе повсякдень.

Яскрава мова статті, використання перебільшень, візуальна та текстова акцентуація основних питань покликані на психо-емоційному та дієвому рівнях сприяти формуванню у читача відповідального ставлення до природних ресурсів та навколишнього середовища.

Автор висловлює власну думку і спонукає до цього читача.

Підпис автора – досить маніпулятивний. З одного боку – він позиціонує себе як небайдужого до озвучених питань мешканця регіону («корінний сумчанин»), з іншого – наголошує на політичній діяльності («державний управлінець»). Виходячи з політичної кар'єри автора, це можна сприймати як опозиційну діяльність чинній владі, що він неодноразово демонстрував під час публічних виступів.

На мою думку, мета публікації досягнута: тема викликала обговорення. Сподіваюся – і конкретні дії як мешканців регіону, так і можновладців.

Зразок виконання самостійної роботи

Агітаційна промова на тему:

*«Факультет іноземної та слов'янської філології СумДПУ імені А.С.Макаренка
– це освіта, що змінює життя»*

Шановні друзі, абітурієнти, студенти, батьки, колеги!

Запрошуємо вас на факультет іноземної та слов'янської філології!

Вас чекає високий рівень освіти та професійної підготовки, що відповідає вимогам сучасного ринку праці. Отримавши глибоку й різнобічну гуманітарну освіту, ви зможете працювати не тільки у вишій, школі або науковій установі, а й у більшості управлінських, політичних, ділових, медійних, соціальних організацій, де попит на фахівців залишається незмінно високим. Педагогічна складова освіти допомагає студентам активно розвивати комунікативні навички, що дає нашим випускникам особливі переваги при працевлаштуванні в засобах масової інформації та PR-службах.

Студентам нашого факультету відкрито доступ до безкоштовних освітніх ресурсів, вони мають можливість освоїти слов'янські мови; літературу зарубіжних країн; романські, германські та інші мови; теорію літератури; порівняльне літературознавство; загальне, порівняльно-історичне, типологічне мовознавство; фольклористику, літературне джерелознавство та текстологію; мову і засоби масової комунікації; теорію і практику перекладу; міжкультурну комунікацію; риторику; мову сучасного мистецтва та багато іншого.

Якість знань на факультеті іноземної та слов'янської філології забезпечується рівнем кваліфікації професорсько-викладацького складу; фондами наукової бібліотеки; відео-, аудіо- та мультимедійними навчальними посібниками. Факультет іноземної та слов'янської філології утверджує у своїй практиці інноваційні технології навчання й виховання молоді; працює над формуванням професійної компетентності майбутнього фахівця, людини високої культури, здатної до творчої праці і професійного розвитку. Підготовка фахівців охоплює не лише лекційні та практичні навчальні заняття, а й навчально-виробничі практики.

Наш навчальний заклад працює на педагогічній ниві з 1924 року, має славу історію і глибокі традиції, які ми підтримуємо і збагачуємо. Колектив університету дуже мобільний, швидко реагує на зміни, що відбуваються в суспільному житті країни. І саме тому це дає нам можливість ліцензувати нові спеціальності, вдосконалювати педагогічні технології та матеріально-технічну базу. У сучасних умовах концепція діяльності нашого навчального закладу залежить від педагогічних та технічних інновацій і можливостей упровадження їх у навчально-виховний процес.

Ми запрошуємо на навчання всіх, хто хоче отримати якісну освіту і яскраве студентське життя!

З повагою магістрантка Г. Баньковська

https://www.facebook.com/groups/everydaysumy/?notif_id=1587669953130473&notif_t=group_r2_j_approved

Sumy 24

Общедоступная группа

Информация

Обсуждение

Объявления

Участники

Мероприятия

Видео

Фото

Файлы

Совместный просмотр

Поиск в этой группе

Быстрые ссылки

ХОЧУ ВСЕ ЗНАТЬ

Sumy 24

В группе

Уведомления

Поделиться

Ещё

Публикация

Фото/видео

Прямой эфир

Ещё

Напишите что-нибудь...

ГРУППА СТРАНИЦЫ

Sumy 24

Нравится 807 людям

Отправить сообщение

ПРИГЛАСИТЬ УЧАСТНИКОВ

УЧАСТНИКИ 49 036 участников

Sumy 24

Общедоступная группа

Информация

Обсуждение

Объявления

Участники

Мероприятия

Видео

Фото

Файлы

Совместный просмотр

Поиск в этой группе

Быстрые ссылки

ХОЧУ ВСЕ ЗНАТЬ

Sumy 24

Нравится · Ответить · 24 мин.

Напишите комментарий...

Нажмите ENTER, чтобы отправить комментарий.

Annushka Noktyurna

26 мин.

Шановні друзі, абітурієнти, студенти, батьки, колеги!
Вітаємо Вас від імені Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка!
Запрошуємо вас на факультет іноземної та слов'янської філології!
Вас чекає високий рівень освіти та професійної підготовки, що відповідає вимогам сучасного ринку праці. Отримаєте глибоку й різнобічну гуманітарну освіту, ви зможете працювати не тільки у вузі, школі або науковій установі, а й в цілому ряді управлінських, політичних, ...
Ещё

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

19 24

Ксения Сидоренко

Нравится · Комментировать · Поделиться

Суми

Мои Суми

My Sumy

4 друга · 29 332 участника

Присоединиться к группе

Суми та область. Барахолка

50 789 участников

Присоединиться к группе

Русский · Українська · English (US) · Español · Português (Brasil)

Конфиденциальность · Условия использования · Реклама · Выбор рекламы · Файлы cookie · Ещё · Facebook © 2020

ЛІТЕРАТУРА

1. Герман В. Академічна риторика: інтегрована програма навчального курсу, сертифікована IREX «Вивчай і розрізняй: інфомедійна грамотність»; електронна (другий рівень освіти). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 24 с.
2. Герман В. Інтеграція проекту IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» і курсу «Сучасна риторика». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал* / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. № 2 (96). С. 12-23.
3. Герман В. Медіакультура оратора: досвіду впровадження сертифікованої програми «Академічна риторика» у вищій педагогічній освіті. *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти*. Київ: Академія української преси, 2021. С. 60-66.
4. Герман В., Громова Н. Формування медіаграмотності майбутнього вчителя в умовах професійної філологічної підготовки («Методика навчання української мови» і «Культура української мови»). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал* / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. № 7 (111).
5. Задорожня І. Т., Кузнецова Т. В. Медіаосвіта. *Енциклопедія освіти* / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Ярінком Інтер, 2008.
6. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; наук. ред. В. В. Різун. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
7. Медіаосвіта (медіаграмотність): навчальна програма для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, педагогічних та науково-педагогічних працівників (2013) / розр. В. В. Лісостанський, В. І. Даниленко, В. П. Мележик та ін. Київ, 2013.
8. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). Режим доступу: <https://goo.gl/ubhjQz>
9. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різун. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
10. Нова українська школа: Концепція Нової української школи. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ, 2017. 35 с.
11. Навчально-методичні матеріали проекту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність». Режим доступу: <https://www.aup.com.ua/tag/vivchay-ta-rozriznyay/>
12. Онкович Г. Медіакомпетентність фахівця. Київ: Логос, 2013.
13. Онкович Г. Медіадидактика вищої школи: український досвід. *Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис*. 2015. № 1. С. 23-29.
14. Різун В. *Медіаосвіта і медіаграмотність*. Київ: Центр вільної преси, 2012.
15. Шейбе С., Рогоу Ф. *Медіаграмотність*. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2014.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Сертифікат навчальної програми

СЕРТИФІКАТ

підтверджує, що навчальна програма
«АКАДЕМІЧНА РИТОРИКА»,
підготовлена **ГЕРМАН В.В.**,

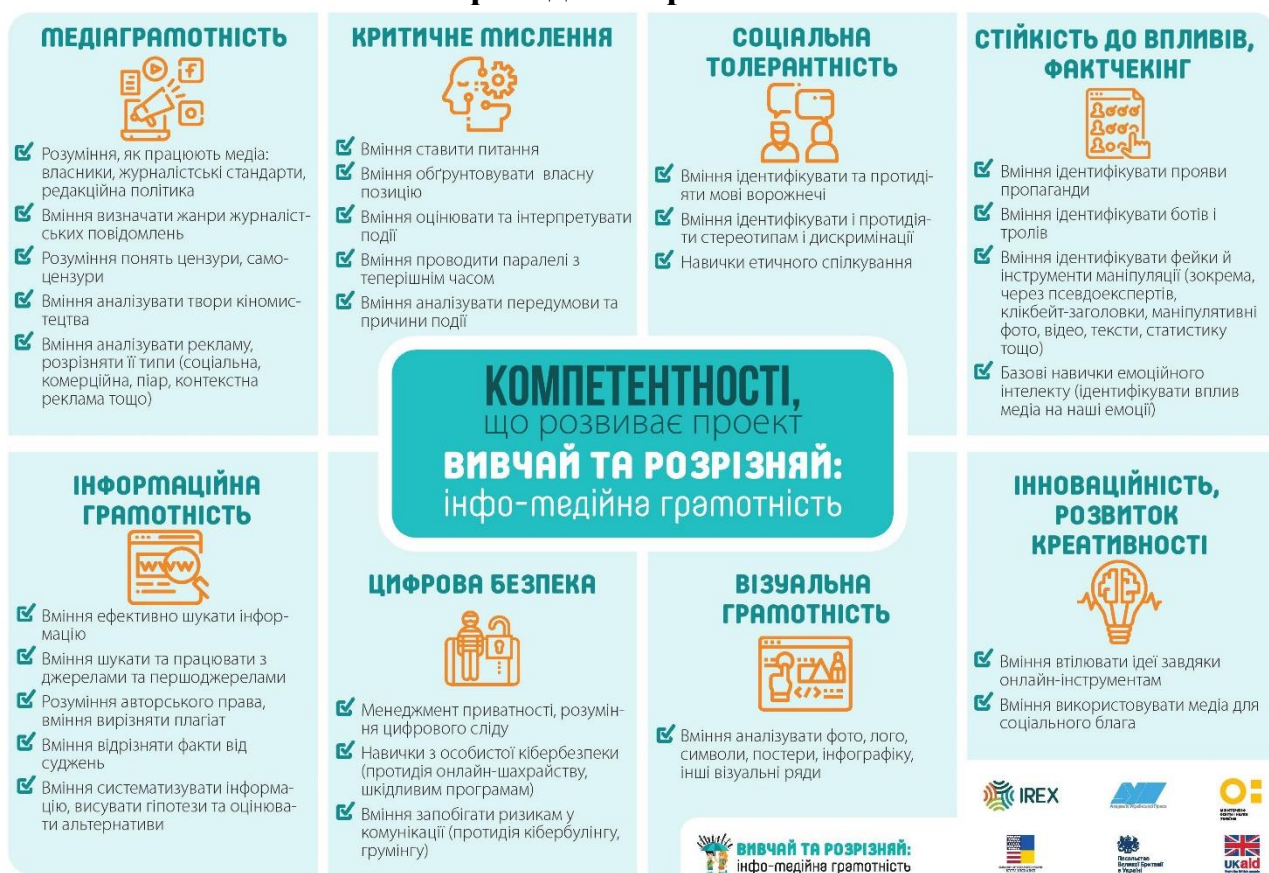
розроблена в рамках проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією Української преси.

Навчальна програма спрямована на розвиток компетентностей критичного сприйняття Інформації через інтеграцію Інфомедійної грамотності в навчальний процес і рекомендована до впровадження.

Мехрі Драман,
Директор IREX в Україні

Валерій Іванов,
Президент АУП

Додаток 2. Навчально-методичні матеріали проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність»

ЗАПИТАЙТЕ СЕБЕ, КОЛИ ДИВИТЕСЬ ТЕЛЕВІЗОР

ВЛАСНИК

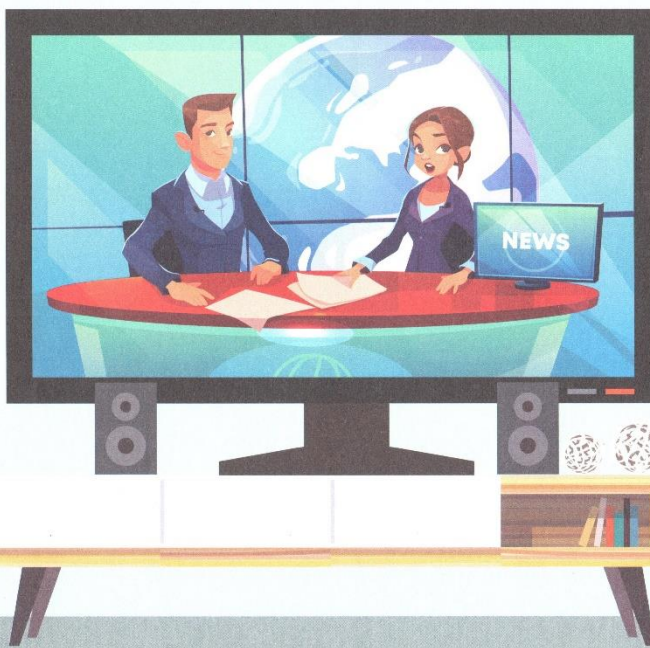
- ? Хто є власником цього каналу ТБ?
- ? Чи просуває інтереси власника поширювана інформація?
- ? Чому це повідомлення саме на цьому каналі і саме зараз?
- ? Чи замовчують на цьому каналі те, про що говорять інші? Кому це вигідно?

КАРТИНКА

- ? Чи відповідає зміст телевізійного сюжету зображенню, текст – картинці, твердження журналіста – тому, що показують? Якщо ні – чому?
- ? Чи ми впевнені, що кадри «з місця події» є саме такими і що час події і телевізійної картини співпадають?
- ? Чи не спотворилась реальна картина події через монтаж?
- ? Хто озвучує думки та твердження героя – сам спікер чи журналіст? Чи є впевненість в тому, що слова героя не перекручені?

ДЖЕРЕЛА

- ? Чи вказані джерела інформації та чи є можливість її перевірити?
- ? Де ще можна почути інформацію про подію, висвітлену на певному каналі ТБ (Інтернет джерела, інші канали)?

ЕМОЦІЇ

- ? Чи апелює телевізійне повідомлення до ваших емоцій?
- ? Для чого нам відкрито показують сильні емоції (сльози, крики, біль, відчай), а деколи ще й занадто детально/довго?
- ? Чому до відео додано музику, шуми та додаткові ефекти?
- ? З якою метою журналіст може тиснути на героїв, нав'язуючи свої судження глядачеві?

ОЧЕВИДЦІ

- ? Чи є впевненість, що вказані очевидці були присутніми на місці події?
- ? Чим діляться з нами очевидці – емоціями та оцінками чи повідомляють факти?

ЕКСПЕРТИ

- ? Чи є телевізійні експерти на правду фахівцями в тих питаннях, які оцінюють та коментують?
- ? Що ми знаємо про них, чи можемо знайти інформацію про цих експертів в інших, не телевізійних, джерелах?

ПРАКТИЧНІ МАРКЕРИ: ШІСТЬ ТИПІВ КОНТЕНТУ

ТИП КОНТЕНТУ	ІНФОРМУВАННЯ	СУДЖЕННЯ	РЕКЛАМА	СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА	PR	ПРОПАГАНДА
Чи використовується тут факт або судження?	Як правило факти. Судження, висловлені іншими спікерами, не є думкою автора	Автор (він/вона) висловлює своє судження. Думки можуть підтверджуватися фактами	Судження про те, що вам слід придбати (продукт або послугу)	Судження про те, як вам слід поводитися	Судження про дану компанію	Судження (зазвичай на політичну тему)
З якою метою?	Інформувати	Впливати (на те, в що ти віриш)	Впливати (на вибір при купівлі)	Впливати (на те, як ти поводишся, у власних інтересах або в інтересах суспільства)	Впливати (на те, що ти думаєш про компанію)	Впливати на зміну або ствердження судження (на ваші політичні погляди, політичний вибір, т.д.)
Які емоції, враження, наслідки це викликає?	Допитливість, інтерес, нові знання	Страх, гнів / гордість, стурбованість / заспокоєння	Бажання, радість, стурбованість	Альтруїзм, страх, стурбованість	Позитивні емоції щодо компанії	Гордість, почуття, що ти є частиною цього / злість, ненависть, страх, жаж бажання діяти
Як це працює (за допомогою, яких механізмів)?	Опис, відображення, порівняння	Аргумент, опис, порівняння, гра на емоціях	Апелювання до бажань, привабливий / вражаючий образ або музика	Апелювання до моральності, симпатії, почуття відповідальності, бажання до самовдосконалення. Може використовувати техніки комерційної реклами.	Гра на позитивних емоціях, асоціації	Образ, інсинуація, перебільшення, відволікання уваги, погляди авторитетних осіб, підтасовування фактів, маніпулювання позначеннями та стереотипами, постійне повторювання
Яке його ставлення до предмету?	Нейтральне	Позитивне або негативне	Позитивне.	Позитивне (як в запобіганні, дії з метою вирішення проблеми) та/або негативне (щодо проблеми)	Позитивне	Різно позитивне або негативне
Цей тип контенту є формою:	Інформації	Впливу	Впливу	Впливу	Впливу	Впливу

НА ЩО ВАРТО ЗВЕРТАТИ УВАГУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ?

ДЖЕРЕЛА

- Чи можна знайти першоджерело інформації, яка активно поширюється в мережі?
- Ви поширюєте інформацію з першоджерела чи берете чиюсь інтерпретацію? Вони відрізняються?
- Якщо ви довіряєте джерелу інформації (це для вас лідер думок), чи прочитали ви інформацію повністю, чи не переважають там судження і оцінки над фактами і аналізом?
- Чи не має ознак конспірології версія, що поширюється? Де ще можна перевірити інформацію? Чи можна порівняти з інформацією з інших джерел?

АНАЛІЗ

- З якого акаунту поширюється інформація? Коли його було створено, чи справжнє це ім'я, чи є реальні фото і історія у цієї особи, скільки у неї підписників?
- Що розміщено на сторінці того, хто почав поширення інформації, до цього контенту? Чи можна скласти уявлення про інтереси та фаховість цієї особи у даному питанні?
- Як швидко поширюється інформаційна хвиля? Чи бачите ви ознаки ботів у її поширенні та коментуванні контенту?

БЕЗПЕКА

- Чи не надасте ви в своєму профілі забагато особистої інформації? Чи може така інформація бути використана проти вас?
- Ви знаєте всіх своїх друзів у соціальній мережі? За яким принципом ви додаєте друзів?
- Чи надійні у вас паролі, чи стежите ви за власною цифровою безпекою?

ЕМОЦІЇ

- Для чого хтось тисне на ваші емоції та спонукає вас до швидких дій, без роздумів і аналізу («максимальний репост», «допоможіть грошима», «виходьте всі», «досить терпіти», «зробимо це»)?
- Що саме вас «чіпляє» в обурливих емоційних коментарях? Чи це не тролінг і чи варто «годувати тролів» своїми емоціями?
- Чи не варто заспокоїтися, взяти паузу і проаналізувати інформацію без емоцій до того, як реагувати перепостами, коментарями, відповідями?

ШТУЧНІСТЬ

- Чи можна по вашій сторінці скласти уявлення про вас як людину певних інтересів, занять, вподобань?
- Коли ви шукаєте інформацію, чи не відбираєте ви її за принципом підтвердження своїх поглядів, очікувань, упереджень?
- Чи впливає це на ту інформацію, яку ви бачите у своїй стрічці новин?
- Вас задовольняє повнота цієї інформаційної картини, в якій ви живете?

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

- Як ви думаєте, чи є ви лідером думок для інших людей? Чи багато їх?
- Чи можлива така ситуація, коли люди, які вам довіряють, не будуть перевіряти інформацію, яку ви поширили, і просто зроблять перепости?
- Чи завжди ви перевіряєте інформацію перед тим, як робити поширення?
- Якщо у вас багато підписників, чи відчуваєте ви певну відповідальність, чи контролюєте свою поведінку на особистій сторінці та яким саме чином?

НА ЩО ВАРТО ЗВЕРНУТИ УВАГУ В МЕДІАТЕКСТІ?

ЗАГОЛОВКИ

- ? Чи можна зрозуміти зміст повідомлення і зробити висновки лише за заголовком?
- ? Чи варто поширювати матеріал в соцмережах, орієнтуючись лише на заголовок та лід (підзаголовок, перший абзац)?
- ? Заголовок відповідає інформації в тексті?
- ? Чи містить заголовок категоричні твердження, які не можливо перевірити?

ЕМОЦІЇ

- ? Чи апелюють заголовок, фото і судження в тексті до ваших емоцій, чи намагаються їх використати, щоб спонукати вас до дії, зміни ставлення?

ДЖЕРЕЛА

- ? Чи вказані джерела інформації, чи є можливість її перевірити?
- ? Дата події та дата публікації співпадають?
- ? Чи не базується текст на чутках, узагальненнях, упередженнях та стереотипах?

ФАКТИ, ЛОГІКА

- ? Чи містить текст оціночні судження і чи не підмінюють вони собою факти?
- ? Зв'язок між фактами та описаними подіями є логічним і послідовним?
- ? Чи не вирвана подія з контексту?

ЕКСПЕРТИ

- ? Чи є думка експерта насправду фаховою?
- ? Коментар експерта містить аналіз / прогноз чи емоційну оцінку / категоричне судження?

ОЧЕВИДЦІ

- ? Чи впевнені ви, що вказані очевидці були присутніми на місці події?
- ? Чим діляться очевидці в тексті – емоціями та оцінками чи повідомляють факти?

НА ЩО ВАРТО ЗВЕРТАТИ УВАГУ В МАТЕРІАЛАХ З ФОТО

ЕМОЦІЇ

- ? Які емоції викликає фото?
- ? Чи впливає емоційне враження від фото на ваше ставлення до проблеми, чи спонукає до дій?

ДОСТОВІРНІСТЬ

- ? Чи відповідає фото змісту тексту; чи пов'язане ілюстративне фото з головним меседжем, з суттю події?
- ? Підпис під фото роз'яснює сутність, повідомляє зміст, чи нагнітає емоції?

ПРАВДИВІСТЬ

- ? Чи ви впевнені, що фото зроблене саме там і тоді, як стверджується в тексті чи підписі?
- ? Це фото є репортажним чи постановочним? Чи є в ньому ознаки спеціальної обробки?
- ? Це фото з місця події чи фотоколаж, який видають за реальне?

ДЖЕРЕЛА

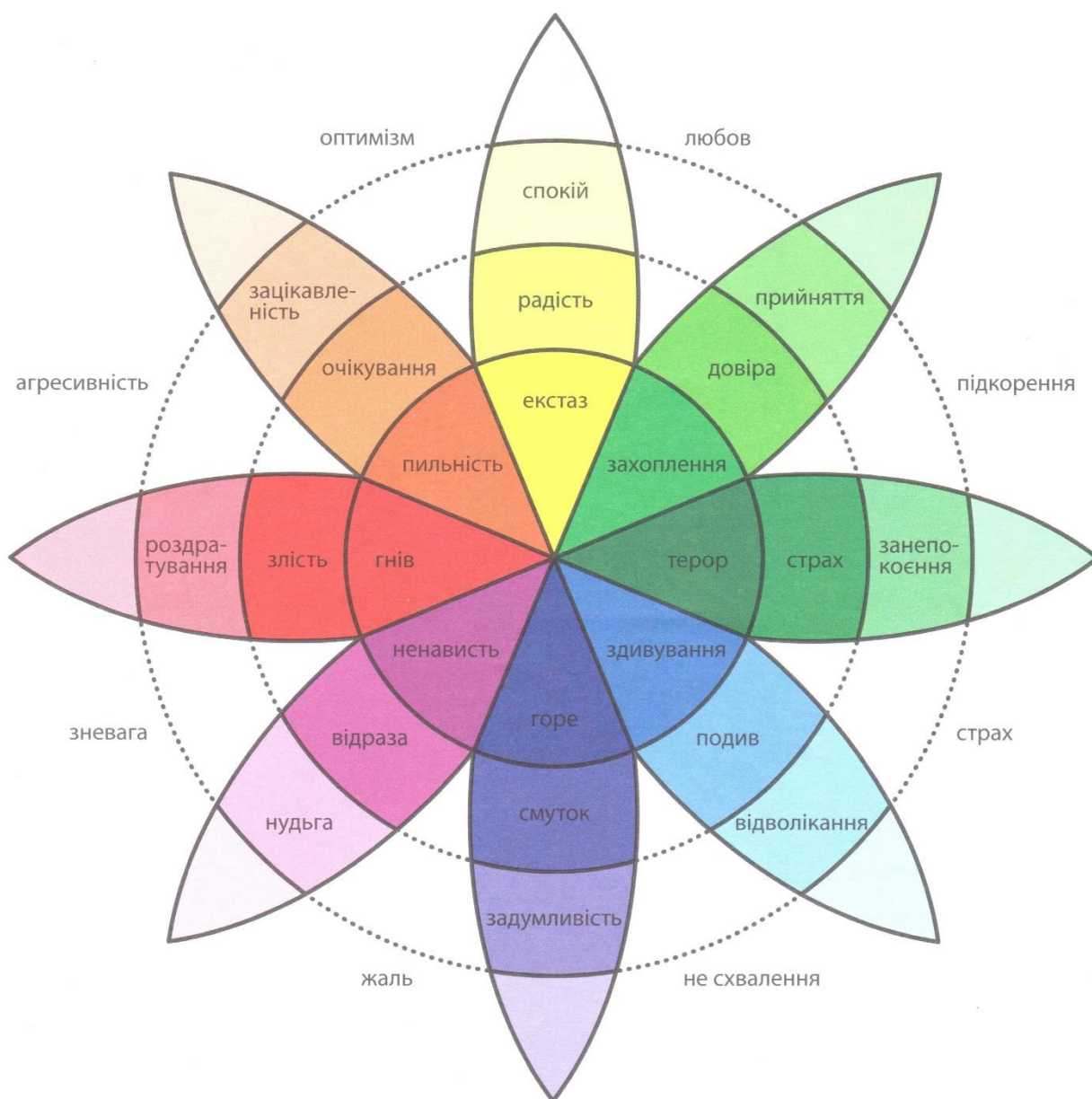
- ? Чи вказано джерело, автор фото? Чи є можливість перевірити цю інформацію?

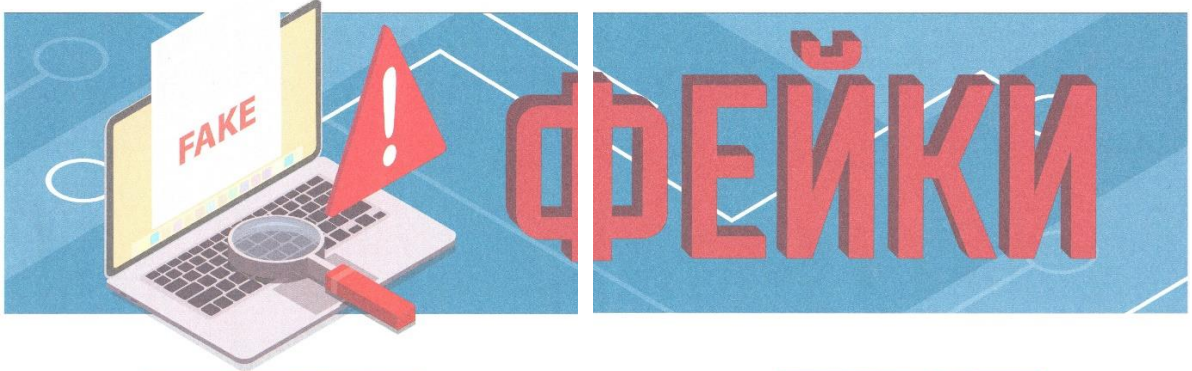

Колесо емоцій

Автор: Robert Plutchik

ОЗНАКИ

- 🔍 шокуючий характер новини, потужна емоційність повідомлення;
- 🔍 відсутність посилання на будь-яке джерело;
- 🔍 узагальнене посилання/апелювання до авторитетів, вагомих джерел (*британські вчені, експерти ООН*);
- 🔍 використання готових, аксіомічних, беззаперечних тверджень без надання аргументації (*«українці завжди не задоволені владою»*);
- 🔍 конспірологічні версії (*«всесвітня змова», «ви ніде про це не прочитаете», «від нас приховують інформацію»*);
- 🔍 заклики до очевидного (*абсолютно зрозуміло, очевидно*);
- 🔍 «розмитість» трактувань, оцінок (*більшою мірою, по суті, як правило*).

ЗАГРОЗИ

- ⚠️ нав'язування матриці сприйняття події, моделі реакції на подію;
- ⚠️ формування стереотипу – «я знаю про подію все» (насправді – я знаю тільки те, що фрагментарно почув від інших джерел);
- ⚠️ знецінення критичного мислення - «навіщо мені аналізувати факт – за мене це зроблять інші»;
- ⚠️ сприйняття споживачами інформації скандальних фактів, подій як елемента «розваги», а не фактора спонукання до критичного мислення;
- ⚠️ знецінення «експертів» як носіїв достовірних, ексклюзивних даних;
- ⚠️ руйнування у споживачів інформації сталих морально-етичних норм у зв'язку з різкими кардинальними змінами до вагомих подій / персон.

ОЗНАКИ ДЖИНСИ

- ✓ згадується лише одна торговельна марка (політична партія, прізвище кандидата) або інша виставляється як свідомо програтна); матеріал повністю присвячено економічним чи політичним досягненням бренду;
- ✓ матеріал не має явного інформаційного приводу;
- ✓ ідентичне повторення матеріалу в кількох джерелах;
- ✓ матеріал присвячений конфліктові, відображена позиція тільки однієї сторони;
- ✓ окреслюється проблема, а її розв'язання пов'язане з певним брендом;
- ✓ фігурують сумнівні експерти; представник підприємства (бренду) виступає як експерт, часто не у своїй темі;
- ✓ найчастіше розміщується в рубриках: «Думка», «Новини компанії», «Позиція», «Актуально» тощо;
- ✓ матеріал виходить без підпису автора або під псевдонімом (Степан Лісовий, Петро Степовий, Марина Лугова тощо);
- ✓ стиль та навіть мова матеріалу не відповідає стилю і мові видання.

ФАКТ VS СУДЖЕННЯ

Факт

Цифри, дати, події, статистика, докази, досягнення тощо

Об'єктивний – має місце сам по собі

Можна довести

Можна перевірити

Є незмінним після того, як відбувся

Можуть бути основою для судження

Для його повідомлення часто використовуються дієслова: є (було, буде), показувати, демонструвати, відкривати, доводити

Зазвичай сприймається сам по собі, незалежно від того, хто його повідомив

В медіа зазвичай подаються в рубриках: «Новини», «Події», «Розслідування»

Розрізняють:

- 1) Доведені факти
- 2) Факти, які треба перевірити
- 3) Неправда, представлена як факт (фейк)

Судження

Чиїсь думки, розмисли, припущення, міркування або відчуття, надії, сподівання з приводу чогось

Суб'єктивне – передає точку зору людини

Не можна довести

Не можна перевірити

Може змінюватися в залежності від настрою, мети або кількості нових фактів, на основі яких створено

Можуть базуватися або не базуватися на фактах

Для його повідомлення часто використовуються дієслова: думати, вважати, припускати, відчувати, сподіватися, висловлювати (погляди) тощо

Зазвичай сприймається невідривно від людини, яка його повідомляє

В медіа зазвичай подаються в рубриках: «Думка», «Редакторська колонка»

Розрізняють:

- 1) Думку – судження базоване на фактах
- 2) Погляд, або переконання – судження, засноване на вірі, моралі або цінностях
- 3) Упередження – думка на підставі недостатніх або не повністю досліджених доказів

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

№	Дата випуску	Тема	Покликання
1	30 серпня 2022 р.	«Який месенджер найбезпечніший під час війни, корисні новинки для навчального року та як реалізувати власний проєкт із медіаграмотності»	https://mailchi.mp/88ed488a51fc/x3ni8alde3
2	23 серпня 2022 р.	«Що провести онлайн з учнями/-цями до Дня Незалежності України та яким був для нас перший Медіаграмотний спринт?»	https://mailchi.mp/c6750c69a9d2/6191ednrqi
3	16 серпня 2022 р.	«Анонс тренінгового курсу «Як легко інтегрувати медіаграмотність у навчальні предмети» та практичний кейс про те, як уникнути шахрайства в соцмережах»	https://mailchi.mp/ec1a59b17fa3/mw0db1qi3m
4	19 липня 2022 р.	«Відпустка під час війни: як дозволити собі відпочинок»	https://mailchi.mp/d8e87f38300a/10dp26szga
5	12 липня 2022 р.	«Новий універсальний урок від проєкту, білоруська пропаганда, антифейковий чат-бот»	https://mailchi.mp/32cff7005e57/2b380y2d9s
6	5 липня 2022 р.	«Вебінар «Пропаганда під час війни» (7.07), прослуховування телефонів та поради з інтеграції в шкільну освіту»	https://mailchi.mp/6fa537babba2/707
7	28 червня 2022 р.	«Літні медіачаювання, міфи щодо Стамбульської конвенції, чому не варто слухати астрологів та медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни»	https://mailchi.mp/75683538c5e4/cx6i7gtq0t
8	21 червня 2022 р.	«Підсумкова конференція проєкту, добірка вправ та технік самотурботи, мотиваційна історія учасниці нашого проєкту, а також, запис вебінару з цифрової безпеки та оновлення уроків з історії для 10 класу»	https://mailchi.mp/9da46f355fb2/s5xcucx48g
9	14 червня 2022 р.	«Чи можна у соцмережах писати про теми, не пов'язані з війною та хто є регіональними координаторами проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» в областях»	https://mailchi.mp/ee74af0ed788/sr5s4q02q3
10	07 червня 2022 р.	«Онлайн-презентація універсального уроку «Медіаграмотність під час війни: як вистояти в інформаційному потоці», як тримати баланс під час війни та думки українців про мову й пропаганду»	https://mailchi.mp/352a4ba84763/cyqc0pnj48